

คู่มือ ตรวจสอบข่าวลวง

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
มูลนิธิฟรีดริช เนามัน ประเทศไทย
โคแฟค ประเทศไทย

คู่มือ ตรวจสอบข่าวลวง

กองทุนพัฒนาสื่อ
ปลอดภัยและสร้างสรรค์
THAI MEDIA FUND

บทนำ

ท่ามกลางบริบททางสังคม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วด้วยการสื่อสารดิจิทัลอันทันสมัย ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างเสรีเพิ่มมากขึ้น ผู้คนทั่วโลกสามารถเชื่อมโยงด้วยข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์อย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้ประชาชนทั่วไปต่างมีบทบาทเป็นทั้งผู้รับสื่อ ผู้สร้างสรรค์ และส่งต่อข่าว/ข้อมูลต่าง ๆ ในโลกโซเชียลให้แพร่หลายไปอย่างรวดเร็วในช่วงพริบตา ปรัชญาการณดังกล่าวไม่เพียงแต่สร้างผลเชิงบวก แต่ยังสร้างผลกระทบเชิงลบทางสังคมอย่างรุนแรงในกรณีที่มีการเผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลที่ผิด ๆ บิดเบือน ทำให้ผู้รับข้อมูลเกิดความเข้าใจผิด หลงเชื่อ และนำไปปฏิบัติตาม เกิดความสูญเสียทั้งในทางทรัพย์สิน สุขภาพ หรือ ภัยร้ายด้านอื่น ๆ ในวงกว้างต่อชุมชนสังคม และประเทศ

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ มูลนิธิฟรีดริช เนามัน ประเทศไทย ร่วมมือกับ โคแพค ประเทศไทย ได้เล็งเห็นความสำคัญของการสร้างสังคมข้อมูลคุณภาพ และปลอดภัย จึงร่วมกันพัฒนา และผลิตคู่มือการตรวจสอบข้อมูลลวง (Fact Check Handbook) ซึ่งคู่มือนี้ ประกอบไปด้วยข้อมูลทั้งหมด 6 บท ได้แก่ 1. ความรู้เกี่ยวกับข่าวลวง-ข่าวเท็จ 2. การตรวจสอบยืนยันข้อมูลประเภทตัวหนังสือ 3. การตรวจสอบภาพย้อนกลับ 4. การตรวจสอบสถานที่ตั้ง และจุดเกิดเหตุ 5. ทำความเข้าใจปัญญาประดิษฐ์ และการตรวจสอบภาพ AI เบื้องต้นและ 6. 3 ภารกิจ 4 ขั้นตอน การตรวจสอบข้อเท็จจริงของกองบรรณาธิการโคแพค

การพัฒนาและผลิตคู่มือการตรวจสอบข้อมูลลวง (Fact Check Handbook) เป็นหนึ่งในการส่งเสริมให้ประชาชนมีทักษะความรู้ความเข้าใจต่อข้อมูลลวงเพื่อให้ประชาชนรู้เท่าทันสื่อเท่าทันข้อมูลข่าวสาร ได้มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ ไตร่ตรอง คัดสรรข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์มากที่สุดก่อนเผยแพร่ออกสู่สังคม โดยหวังว่าจะเป็นการสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นวงกว้าง เพื่อให้ทุกท่านได้ใช้สื่ออย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ต่อไป

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
มูลนิธิฟรีดริช เนามัน ประเทศไทย
โคแพค ประเทศไทย

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

บทที่ 1

อะไรคือข่าวลวง-ข่าวเท็จ

๑ | คู่มือตรวจสอบข่าวลวง

อะไรคือข่าวลวง-ข่าวเท็จ

การเข้าถึงสื่อของประชาชน

ข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมาอย่างยาวนาน เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป สื่อประเภทใหม่ ๆ ก็เกิดขึ้นหรือพัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบต่าง ๆ ที่ทันสมัย และตรงกับพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคนั้น ๆ สมัยก่อนเมื่อเราต้องการติดตามข่าวสาร เราก็มักจะดูผ่านโทรทัศน์ ฟังวิทยุ หรืออ่านสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ จนกระทั่งการเข้ามาของอินเทอร์เน็ต พฤติกรรมการบริโภคสื่อของเราก็เปลี่ยนไป เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นระบบการสื่อสารที่รวดเร็ว เข้าถึงได้หลากหลาย อุปกรณ์ และยังมีรองรับอุปกรณ์เคลื่อนที่ เช่น สมาร์ทโฟน และ แท็บเล็ต ทำให้เราสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ ทุกเวลา เพียงปลายนิ้วสัมผัส

สื่อยุคเก่า vs สื่อยุคใหม่

การทำงานของสื่อในยุคอานาล็อก หรือในช่วงก่อนยุคการเข้ามาของอินเทอร์เน็ตไร้สาย นักข่าวจะต้องเดินทางไปหาแหล่งข่าว เพื่อจับบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ หากเป็นการทำข่าวโทรทัศน์ หรือวิทยุ ก็จะต้องมีการบันทึกเสียงหรือภาพ เพื่อนำมาใช้ประกอบการนำเสนอ เมื่อนักข่าวเรียบเรียงข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ด้รับการตรวจจากบรรณาธิการ เนื้อหาเหล่านั้นก็จะนำไปตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ หรือนำเสนอผ่านรายการข่าวทางสถานีโทรทัศน์และวิทยุ

การนำเสนอข้อมูลข่าวในแบบสื่อสารมวลชนยุคอานาล็อกได้รับความนิยมเรื่อยมาเป็นเวลาหลายสิบปีจนกระทั่งการมาถึงของอินเทอร์เน็ต จากระบบการรับ-ส่งสัญญาณตามบ้านเรื่อยมาจนถึงการรับ-ส่งสัญญาณแบบไร้สายผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ ทำให้ประชาชนมีทางเลือกในการติดตามข้อมูลข่าวสารมากขึ้น เมื่อมีผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตมากขึ้น ก็ทำให้เกิดรูปแบบแพลตฟอร์มสื่อใหม่ ๆ เช่น โปรแกรมแชต (เช่น ICQ, MSN) เว็บกระตุ้ (เช่น ฟันทิป, Yahoo) ที่ผู้ใช้งานทั่วไปเริ่มมีส่วนร่วมในการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารแก่กัน

แพลตฟอร์มสื่อบนโลกอินเทอร์เน็ตเริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดจากการเข้ามาของสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่ผู้ใช้งานสามารถสร้างเพจของตัวเอง และโพสต์เนื้อหาใดก็ได้ที่ตนสนใจ สื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมในยุคปี 2000 ต้น ๆ ได้แก่ MySpace และ Hi5 และเมื่อปี 2004 ก็ได้เกิดปรากฏการณ์สื่อสังคมออนไลน์ที่ถูกพูดถึงไปทั่วโลก นั่นคือ

Facebook โดยมาร์ค ซัคเคอร์เบิร์ก และเพื่อน ๆ ของเขาที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดร่วมกันพัฒนาแพลตฟอร์มใหม่นี้ขึ้นมา เริ่มแรกเป็นการใช้เพื่อติดต่อสื่อสาร และแบ่งปันข้อมูลให้กับกลุ่มเพื่อนนักศึกษาด้วยกัน เมื่อแพลตฟอร์มเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น ก็เริ่มขยายการให้บริการไปยังกลุ่มนักเรียน และนักศึกษาสถาบันอื่น ๆ และเปิดให้ผู้ใช้งานทั่วไปใช้ในเวลาต่อมา

จุดเด่นของ Facebook ในยุคแรก ๆ คือระบบที่ใช้งานง่าย หน้าตาของเว็บดูสะอาดและมีพื้นที่ให้ผู้ใช้งานได้แบ่งปันข้อมูลในรูปแบบรูปภาพและตัวหนังสือ ผู้ใช้งานสามารถเชิญเพื่อน ๆ เข้ามาติดตาม และเขียนคอมเมนต์ได้โพสต์

เมื่อ Facebook ได้รับความนิยมและเข้าถึงผู้บริโภครวมไป จากแพลตฟอร์มที่แบ่งปันข้อมูลในรั้วสถานศึกษากลายเป็นแพลตฟอร์มที่ทุกคนเริ่มโพสต์เนื้อหาทั่วไปที่ตนสนใจ จนเกิดเป็นเทรนด์การสร้างตัวตนด้วยการมียอดผู้ติดตามจำนวนมาก หรือการโพสต์เนื้อหาที่สร้างกระแส (ไวรัล) เพื่อให้คนเข้ามาเขียนคอมเมนต์ หรือแชร์ต่อเป็นจำนวนมาก ๆ ถึงแม้เนื้อหาเหล่านั้นจะเป็นข้อมูลจริงหรือไม่ก็ตาม

กระแสความนิยมของ Facebook ทำให้ผู้ผลิตสื่อ หรือบริษัทเทคโนโลยีหลายแห่ง เริ่มหันมาพัฒนาแพลตฟอร์มสังคมออนไลน์ของตนเอง เพื่อแย่งส่วนแบ่งทางการตลาด หรือพัฒนาแพลตฟอร์มใหม่ที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตกลุ่มอื่นบ้าง เช่น YouTube แพลตฟอร์มสำหรับโพสคลิปวิดีโอ, Twitter สำหรับการแชร์ข้อความสั้น ๆ และ Instagram สำหรับการแชร์รูปภาพแบบรวดเร็ว เป็นต้น

UGC (User-Generated Content) เนื้อหาที่ใคร ๆ ก็สร้างขึ้นมาได้

การเกิดขึ้นของแพลตฟอร์มสังคมออนไลน์ ทำให้เกิดคำนิยามใหม่ของสื่อที่เกิดจากการสร้างขึ้นของผู้ใช้งานทั่วไปที่ไม่ได้เป็นสื่อสารมวลชน นั่นคือ UGC (User-Generated Content) หมายถึง เนื้อหาที่ผู้ใช้งานสร้างขึ้นมาได้เองโดยไม่ผ่านกองบรรณาธิการ หรือพูดง่าย ๆ คือโพสที่เราเห็นบนสื่อสังคมออนไลน์ที่มาจากผู้ใช้งานทั่วไป หรือแม้แต่โพสของตัวเองล้วนเป็น UGC ทั้งสิ้น

แพลตฟอร์มสังคมออนไลน์มีส่วนช่วยให้ผู้ใช้งานทั่วไปโพสเนื้อหา UGC ของตนเองได้อย่างง่ายดายซึ่งเนื้อหาเหล่านี้โอกาสจะเป็นความเห็นส่วนตัว เนื้อหาในชีวิตประจำวันที่ต้องการแบ่งปันให้กับเพื่อน ๆ หรือเนื้อหาที่ล้อเลียน เสียดสีบุคคลต่าง ๆ

การผลิตเนื้อหาที่มาจากความเห็น และประสบการณ์ส่วนตัว ไม่ผ่านการตรวจสอบของกองบรรณาธิการเราอาจจะมองว่าเป็นการแบ่งปันประสบการณ์ดี ๆ ให้กับคนรอบข้าง แต่ถ้าวันหนึ่งเราแบ่งปันข้อมูลเหล่านั้นโดยไม่ตรวจสอบให้ดีก่อน ก็อาจจะส่งผลเสียต่อผู้ที่ได้รับข้อมูลนั้นก็ได้

การที่แพลตฟอร์มต่าง ๆ อนุญาตให้มีการโพสต์เนื้อหา UGC ได้อย่างแพร่หลาย ทำให้เกิดช่องโหว่ให้กลุ่มมิจฉาชีพอาศัยช่องทางนี้ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่อาจส่งผลเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อ่านโดยไม่รู้ตัว

การบิดเบือนเนื้อหาประเภทต่างๆ

เรามักจะคุ้นเคยกับคำว่า Fake News หรือข่าวปลอม ซึ่งเป็นคำที่ถูกใช้กันอย่างแพร่หลายในสื่อสารมวลชน แต่การบิดเบือนข้อมูลในหลาย ๆ ครั้งไม่ใช่เป็นข่าว-คำ หรือ ถูก-ผิด เสมอไป การบิดเบือนข้อมูลที่น่ากลัว ก็คือการบิดเบือนข้อมูลเพียงบางส่วน เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกคล้อยตาม เนื่องจากส่วนที่ถูกอาจจะเป็นส่วนที่ตรงกับประสบการณ์ชีวิตของพวกเขาในระดับสากลองค์กรสื่อ และ วิชาการมักจะเลี่ยงการใช้คำว่า เฟคนิวส์ เพราะทำให้สับสนในแง่ ข่าวหรือนิวส์ไม่ควรเฟค แต่ควรอยู่บนฐานของข้อเท็จจริง และ ที่สำคัญบริบทของคำว่าเฟคนิวส์ที่ผ่านมาถูกใช้ในเชิงวาทกรรมของภาคการเมืองที่ไม่เห็นด้วยกับการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน ดังนั้นควรใช้คำว่าข้อมูลหรือข่าวลวง ตามคำศัพท์เดิมน่าจะดีกว่า

เราจำแนกเนื้อหาบิดเบือนเป็น 3 ประเภทหลัก ๆ ได้แก่

- Misinformation (เนื้อหาผิด) : เนื้อหาที่จงใจจะนำเสนอข้อมูลที่ผิด ข้อมูลเท็จ
- Disinformation (เนื้อหาบิดเบือน) : เนื้อหาที่อาจจะมีความจริงบางส่วนผู้ส่งสารต้องการให้ผู้ที่รับสารเกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- Malinformation (เนื้อหาที่สร้างความเสียหาย) : เนื้อหาเท็จ หรือเนื้อหาที่มีความจริงบางส่วนถูกสร้างขึ้นเพื่อให้ผู้ที่ถูกกล่าวอ้างได้รับความเสียหาย

เข้าใจจุดมุ่งหมายของผู้สร้างข่าวลวง-ข่าวเท็จ

โดยทั่วไป ข้อมูลลวงที่เราเห็นตามสื่อออนไลน์มักจะมุ่งไปที่การหลอกลวงเพื่อให้สังคมเกิดความเข้าใจผิด เราสามารถแบ่งประเภทเนื้อหาเหล่านี้ 4 ประเภท ได้แก่

1. **เนื้อหาที่หลอกให้เสียทรัพย์** : เนื้อหาที่หลอกให้ผู้ที่หลงเชื่อซื้อสินค้าที่ไม่ได้คุณภาพ สินค้าที่หลอกหลวงหรือการหลอกให้โอนเงิน ลงทุนประเภทต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลอาจจะดูน่าเชื่อถือ มีผู้ที่เคยได้ประโยชน์หรือได้ผลตอบแทนที่ดี แต่สุดท้ายกลับกลายเป็นการเสียเงินโดยเปล่าประโยชน์ หลายครั้งที่ผู้ที่ถูกหลอกอาจจะไม่ได้รับเงินคืน หรือต้องเสียเงินให้กับมิจฉาชีพเหล่านี้เป็นจำนวนมาก

ตัวอย่าง : ซื้อสินค้าออนไลน์ แต่ได้สินค้าไม่ตรงกับที่ซื้อมา หลอกให้ลงทุนในสกุลเงินดิจิทัล (คริปโตฯ) ผ่านเว็บไซต์ที่ไม่ได้รับการรับรองโดยธนาคารแห่งประเทศไทย หลอกให้ซื้อขายสมุนไพรมันที่แอบอ้างสรรพคุณเกินจริง

The screenshot shows a Cofact fact-check page. At the top, there are navigation links for 'Top Fact Checks', 'ข่าวลวงที่พบบ่อย', 'อินโฟกราฟิก', and 'แนะนำคำศัพท์'. Below that are categories like 'ข้อความ', 'e-Learning', 'บทความ', 'วิดีโอ', 'Journal', and 'เกี่ยวกับเรา'. The main content area features a warning icon and text: '1 คนสงสัย ดีมน้ำอัญชัน มะนาว โขดา ช่วยรักษาอาการตาพร่ามัว จริงหรือ'. The text describes a scam where users are promised benefits for buying 'Dinnai' products but end up losing money. A '1 ความเห็น' (1 comment) button is visible. Below the main text is a section for 'Ad.tar' (Advertisement) with a warning: 'Ad.tar เลือกให้ข้อความนี้: ❌ มีเนื้อหาที่หลอกลวง'. The 'เหตุผล' (Reason) section explains that the ad is related to a scam. The 'ที่มา' (Source) section provides a URL: 'https://www.antifakenewscenter.com/ข่าวปลอม-อย่าเชื่อ-ดีมน้ำ-15/'. Below the URL is a thumbnail for a news article titled 'ข่าวปลอม อย่าเชื่อ ดีมน้ำอัญชัน มะนาว โขดา ช่วยรักษาอาการตาพร่ามัว - อ...' with a brief description of the scam. At the bottom, there are '4 ปีที่แล้ว' (4 years ago), a 'ปิดลบบัญชีของฉัน' (Log out) button, and a 'มีประโยชน์หรือไม่?' (Was this helpful?) poll with 27 votes.

Cofact ตรวจสอบเนื้อหาเกี่ยวกับน้ำอัญชัน มะนาว โขดา ช่วยรักษาอาการตาพร่ามัว ไม่เป็นความจริง

2. เนื้อหาที่พาดหัวกับเนื้อหาไม่สอดคล้องกัน : เนื้อหาที่พาดหัวให้ดูน่าสนใจ ตื่นเต้น หรือสร้างความหวาดกลัวเกินจริง เมื่อเข้าไปอ่านแล้วกลับพบว่าเนื้อหาไม่ตรงกับที่พาดหัวไว้ หรือเนื้อหาไม่ได้มีความน่ากลัวตามที่พาดหัวกล่าวอ้าง เนื้อหาประเภทนี้หลายครั้งทำให้ผู้อ่านรู้สึกตื่นตระหนก จนเกิดการแชร์ต่อโดยไม่ตรวจสอบข้อมูล หรืออ่านเนื้อหาทั้งหมดอย่างรอบคอบ

ตัวอย่าง : เนื้อหาที่พาดหัวว่าฉีดวัคซีนโควิด-19 แล้วทำให้เกิดลิ้มเลือด เมื่ออ่านเนื้อหาพบว่าอาการนี้มักจะเกิดกับผู้ที่มิโรคประจำตัว คนทั่วไปที่สุขภาพดีอยู่แล้วแทบไม่พบอาการดังกล่าว หรือ เนื้อหาที่ระบุว่ากรกินฟ้าทะลายโจรช่วยรักษาโควิด-19 แต่แท้ที่จริงเป็นเพียงแค่การยับยั้งอาการที่คล้ายกับไข้หวัดซึ่งเป็นหนึ่งในลักษณะของอาการที่เกิดจากเชื้อโควิด-19 แต่ไม่ใช่การยับยั้งเชื้อโดยตรง

CO FACT COFACT.ORG **เช็คให้ชัวร์ที่ โดแนท** www.COFACT.ORG

ฟ้าทะลายโจร VS Covid 19

ถ้าไม่มีอาการของโควิด-19 ควรกินฟ้าทะลายโจร เพื่อป้องกันการติดเชื้อหรือไม่ ?

ไม่ควรรับประทานฟ้าทะลายโจร เพื่อป้องกันเชื้อไวรัสโควิด-19

เพราะจากการศึกษาพบว่าฟ้าทะลายโจรไม่มีฤทธิ์ในการป้องกันเซลล์จากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้

หากยังไม่มีอาการของโควิด-19 อาการไข้ เจ็บคอ ไอ มีเสมหะ มีน้ำมูก ปวดกล้ามเนื้อ และปวดศีรษะ ก็ยังไม่ต้องกินป้องกัน เพราะอาจจะมีอันตรายจากการใช้ยาได้

อ้างอิง: กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

หากมีอาการของโควิด-19 รับประทานฟ้าทะลายโจรได้หรือไม่ ?

ใช้ฟ้าทะลายโจรได้ ในกรณีที่มีอาการของโควิด-19 แล้ว นั่นคือมีอาการไข้ เจ็บคอ ไอ มีเสมหะ มีน้ำมูก ปวดกล้ามเนื้อ และปวดศีรษะ เพราะฟ้าทะลายโจรใช้ได้ ลดการอักเสบได้

กรมการแพทย์แผนไทยฯ ได้รับความร่วมมือจากหลายโรงพยาบาล (สว.) ในการศึกษาวิจัย 9 สว. มีผู้ป่วยจำนวน 304 ราย ซึ่งเป็นผู้ป่วยอาการน้อยให้รับประทานยาฟ้าทะลายโจรขนาด 180 มิลลิกรัมต่อวัน วันละ 3 ครั้ง เป็นเวลา 5 วัน ซึ่งพบว่าผู้ป่วยอาการดีขึ้น โดยไม่พบผลข้างเคียงรุนแรง การใช้ยาควรอยู่ในคำแนะนำของแพทย์

พญ. อัมพร เบนจพพลพิทักษ์ อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก แนะนำการรับประทานฟ้าทะลายโจร คือ รับประทาน 20 มิลลิกรัมต่อวันติดต่อกันไม่เกิน 5 วันหยุด 2 วัน ต่อเนื่องไม่เกิน 3 เดือนฟ้าทะลายโจรหากใช้ไม่ถูกต้องจะเป็นอันตรายกับร่างกายได้ ดังนั้นจึงควรศึกษาข้อห้ามใช้ และใช้ด้วยความระมัดระวัง เพื่อความปลอดภัย

อ้างอิง: กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

3. **เนื้อหาที่สร้างความเกลียดชัง** : เนื้อหาที่ดูหมิ่น หรือเสียดสีบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยแอบอ้างแหล่งข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือ หรือแหล่งข้อมูลที่ไม่ชัดเจน จนนำไปสู่การเกลียดชังกันในสังคม ทั้ง ๆ ที่บุคคลดังกล่าวอาจจะไม่ได้กระทำสิ่งนั้นด้วยซ้ำ

ตัวอย่าง : เนื้อหาที่ระบุว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้กระทำความผิด ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีคำตัดสินของศาล หรือการโจมตีตรา หรือผู้สื่อข่าวที่เชื่อว่าคบซ้อน เพียงเพราะได้ยื่นคำนิทา

4. **เนื้อหาที่สร้างความหวาดกลัว** : เนื้อหาที่เมื่อเราเปิดอ่าน ดู หรือฟัง แล้วรู้สึกหวาดกลัว อาจจะเพราะผู้ส่งสารทราบชื่อ หรือข้อมูลส่วนตัวของเรา และข่มขู่ คุกคาม หากเราไม่ปฏิบัติตาม

ตัวอย่าง : ข้อความที่แอบอ้างว่าเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ สั่งให้เราไปจ่ายค่าปรับที่สถานีตำรวจ หรือข้อความที่บอกว่าเรามีญาติ หรือเพื่อนที่ประสบความยากลำบากในต่างประเทศ ต้องการให้เราโอนเงินให้เขาด่วนมีเช่นนั้นเขาอาจจะไม่ได้กลับประเทศไทย

เมื่อเข้าใจจุดมุ่งหมาย เราจะรู้ว่าจะเริ่มตรวจสอบอย่างไร

เมื่อเราเกิดข้อสงสัยถึงข้อความ หรือรูปภาพที่อยู่ตรงหน้า เราสามารถเริ่มการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยดูจากองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. **บุคคลที่ระบุ หรือถูกแอบอ้างในเนื้อหา** : ในเนื้อหามีการระบุชื่อ นามสกุล หน่วยงาน ต้นสังกัดหรือไม่
2. **คำพูด หรือข้อความที่บุคคลดังกล่าวระบุ** : ผู้ที่ถูกกล่าวถึงในเนื้อหา หรือบุคคลเจ้าของเนื้อหามีการพูดหรือพิมพ์ข้อความดังกล่าวจริงหรือไม่ เราสามารถยืนยันได้จากข้อความที่ปรากฏบนสื่อโซเชียลอย่างเป็นทางการของบุคคลคนนั้น หรือคำพูดที่มีการบันทึกเสียงหรือภาพที่บุคคลคนนั้นยืนยันว่าเป็นของตน
3. **แหล่งที่มาที่เป็นทางการ** : แหล่งที่มาของข้อมูลที่เราจะใช้ในการอ้างอิง จะต้องเป็นแหล่งที่มาที่เป็นทางการ เช่น หากเป็นข้อมูลด้านสุขภาพ ก็ควรจะต้องมาจากหน่วยงานที่ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว

4. มีเนื้อหาที่น่าเชื่อถือ : แหล่งข้อมูลนอกจากจะต้องเป็นแหล่งที่มาจากผู้เชี่ยวชาญ และเป็นแหล่งที่มาที่เป็นทางการแล้ว เราควรตรวจสอบให้แน่ชัดถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูล ด้วยการตรวจสอบรายละเอียดและผลการศึกษาว่าเขาใช้หลักเกณฑ์ หรือเทคนิคอะไรในการได้มาซึ่งข้อมูลเหล่านั้น

5. มีลิงค์ต้นฉบับ : เนื้อหาที่น่าเชื่อถือควรมีการระบุถึงแหล่งที่มาของข้อมูลเสมอ และควรจะต้องมีการแนบลิงค์ต้นฉบับของข้อมูลที่น่ามาใช้อ้างอิง

6. ภาพและตำแหน่งที่ตั้ง : หากเป็นคลิปเหตุการณ์ที่ถูกนำมาแชร์ต่อ เราควรตรวจสอบว่าสถานที่ที่ถูกกล่าวอ้างในคลิปอยู่ที่ใด และสภาพแวดล้อมโดยรอบเป็นสภาพแวดล้อมในปัจจุบันหรือไม่ หรือเป็นสภาพแวดล้อมในอดีต เราสามารถตรวจสอบสภาพแวดล้อมในภาพได้ผ่านพีเจอร์ Street View บน Google Maps (บทที่ 4)

ข้อมูลที่ควรหลีกเลี่ยงในการใช้อ้างอิง

บางครั้งข้อมูลที่เราใช้ในการตรวจสอบอาจจะไม่ได้มาจากแหล่งที่มาต้นฉบับเสมอไป เราอาจจำเป็นต้องใช้คำบอกเล่า หรือข่าวลือต่าง ๆ แต่เราไม่สามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการอ้างอิงเพียงอย่างเดียว

1. **ความคิดเห็น** : ความคิดเห็นที่มาจากทั้งบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ หรือผู้ใช้งานสื่อโซเชียลทั่วไปล้วนมีความเสี่ยงที่จะเป็นข้อมูลที่ไม่ถูกต้องครบถ้วน เราควรตรวจสอบจากผลการศึกษาอย่างเป็นทางการประกอบการตัดสินใจทุกครั้ง
2. **การคาดเดา** : การคาดเดา การวิเคราะห์โดยปราศจากหลักฐาน รวมทั้งการพยากรณ์สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการใช้ยืนยันข้อมูล
3. **แหล่งข้อมูลที่ไม่ระบุตัวตน** : เราควรหลีกเลี่ยงการอ้างแหล่งข้อมูลที่ไม่ระบุว่าเป็นผู้อยู่ในเหตุการณ์หรือผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลการศึกษา นั้น อย่างไรก็ตามในบางสถานการณ์ เช่น เหตุการณ์ที่อาจจะเป็นอันตรายต่อแหล่งข่าว แหล่งข่าวก็อาจจะสามารถใช้สิทธิ์ในการไม่ระบุตัวตนเพื่อความปลอดภัยแต่เราต้องยืนยันให้ได้ว่าแหล่งข่าวนั้นมีตัวตนจริง

4. แหล่งข้อมูลเดียว : การใช้แหล่งข้อมูลเพียงแหล่งเดียวในการตรวจสอบยืนยันอาจจะทำให้เกิดข้อผิดพลาดสูง เราควรค้นหาแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ประกอบการตัดสินใจเสมอ โดยเราอาจจะดูว่าข้อมูลนั้นมีการรายงานผ่านสื่อ หรือเว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือมากกว่า 2 แหล่งหรือไม่
5. ไม่มีลิงค์ต้นฉบับ : เราควรตั้งข้อสังเกตไว้ก่อนเสมอหากเนื้อหาที่เรากำลังอ่านอยู่ไม่มีลิงค์ต้นฉบับหรือไม่มีการระบุแหล่งที่มาที่ชัดเจน
6. ข้อมูลคลุมเครือ : เราควรตั้งข้อสังเกตเนื้อหาที่ไม่มีการระบุสาเหตุที่เกิดขึ้นอย่างแน่ชัด หรือไม่มีการระบุตัวบุคคลสถานที่เกิดเหตุ วัน และเวลาที่เกิดเหตุ เพราะอาจจะทำให้เกิดการเข้าใจผิดว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเพิ่งเกิดขึ้นแต่อาจจะเป็นการนำภาพเก่ามาเล่าซ้ำก็ได้

นักตรวจสอบข้อมูล ไม่จำเป็นต้องรู้ข้อมูลทุกอย่าง แต่เราควรจะมีข้อมูลเพียงพอที่จะอธิบายให้ผู้อ่านทราบว่า ข้อมูลที่เราได้อยู่ ณ ขณะนี้ สามารถยืนยันอะไรได้แล้วบ้าง และเราควรมีความจริงใจกับผู้อ่านว่า ข้อมูลส่วนไหนที่เรายังไม่รู้ เพื่อที่เราจะทำการตรวจสอบเพิ่มเติมต่อไป

Check List ๖: ๖ ขั้นตอนตรวจสอบข่าวลวง

- ตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลว่าเราสามารถทำอะไรในการสืบค้นได้ เช่น ตัวบุคคล รูปภาพ คำพูด สถานที่เกิดเหตุ และอื่น ๆ อย่างรอบคอบ
- ค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะรวมถึงความเห็นจากบัญชีโซเชียลที่เชื่อถือได้
- ประเมินความถูกต้อง และนำเสนอข้อมูลพร้อมแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ
- ประเมินการนำเสนอข้อมูลดังกล่าวเป็นระยะ ๆ ว่ามีผลตอบรับเป็นเช่นไร หากมีการเผยแพร่ข่าวลวงหัวข้อเดียวกันซ้ำอีก เราจะสามารถตรวจสอบและหักล้างได้อย่างรวดเร็ว

บทที่ 2

การตรวจสอบยืนยัน ข้อมูลประเภทตัวหนังสือ

การตรวจสอบยืนยันข้อมูลประเภทตัวหนังสือ

ค้นหาข้อมูลด้วยตัวอักษร คือพื้นฐานของการตรวจสอบยืนยันข้อมูล

การค้นหาข้อมูลผ่านตัวอักษร ถือเป็นทักษะพื้นฐานที่นักตรวจสอบข้อมูลควรมี เนื่องจากข่าวลวงที่เราพบในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่จะมาในรูปแบบข้อความ หรือถึงแม้จะเป็นรูปภาพ และคลิปวิดีโอ เราก็สามารถถอดข้อความจากคลิปมาใช้ตรวจสอบแบบตัวอักษรได้ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากตัวอักษร ไม่ว่าจะเป็น ชื่อบุคคล สถานที่ แหล่งที่มา ล้วนเป็นข้อมูลสำคัญที่เราสามารถใช้ยืนยันความถูกต้องได้ทั้งสิ้น

ค้นหาข้อมูลด้วยตัวอักษร ผ่าน Google

เครื่องมือพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับการสืบค้นข้อมูลด้วยตัวอักษร คือ Google เซิร์จเอนจินที่รวบรวมข้อมูลเว็บไซต์ต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลก เราสามารถพิมพ์ข้อความใดก็ได้ให้ Google ค้นหา อย่างไรก็ตามการที่เราจะค้นหาข้อมูลบน Google ด้วยการพิมพ์ข้อความอะไรก็ได้ นั้นอาจจะไม่เพียงพอที่จะหาข้อมูลต้นฉบับสำหรับอ้างอิงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นเราจำเป็นต้องเข้าใจการป้อนคำสั่งค้นหา (Search Operator) เพื่อให้ผลการค้นหามีความแม่นยำ ตรงกับข้อมูลที่เราต้องการมากขึ้น

วิธีใช้คำสั่งค้นหา (Search Operator)

เราสามารถใช้คำสั่งค้นหา ควบคู่ กับคำค้นหา โดยเพิ่มคำสั่งเหล่านี้ลงไปในช่องค้นหาที่ปรากฏในเว็บไซต์ Google

The image shows four examples of Google search bars, each with a specific search operator used to refine search results:

- Search bar 1: Google "ฟ้าทะลายโจร" (Fah-ta-lay-jo-er) with a microphone icon and a search icon.
- Search bar 2: Google "ฝุ่น pm 2.5 site:bangkok.go.th" (Dun pm 2.5 site:bangkok.go.th) with a microphone icon and a search icon.
- Search bar 3: Google "งบประจำปี filetype:xls" (Ng bpr-jam-pi filetype:xls) with a microphone icon and a search icon.
- Search bar 4: Google "cache:mcot.net" (Cache:mcot.net) with a microphone icon and a search icon.

คำสั่งการค้นหาที่น่าสนใจและเหมาะกับการใช้ตรวจสอบยืนยันข้อมูล ได้แก่

1. การค้นหาประโยค หรือคำพูดแบบเฉพาะเจาะจง ใช้ อัญประกาศ “ ”

คำสั่งนี้มีประโยชน์เมื่อเราต้องการค้นหาแหล่งที่มาของประโยคที่มีการกล่าวอ้างจากข้อความที่มีการส่งต่อ ๆ กันมา หรือคำพูดของบุคคลที่มีการกล่าวอ้างในคลิปวิดีโอ

วิธีการใช้ : ใส่เครื่องหมายอัญประกาศครอบประโยคที่เราคัดลอกมาจากข้อความ บทความหรือคลิปวิดีโอ

"มะนาว โซดาร์ักษามะเร็ง"

ทั้งหมด ค้นรูป วิดีโอ ชีอปปิง ข่าวสาร : เพิ่มเติม เครื่องมือ

ผลการค้นหาประมาณ 4,730 รายการ (0.18 วินาที)

สรุปทั้งน้ำมะนาวและน้ำโซดานั้น **ไม่ได้มีข้อบ่งชี้ในการรักษามะเร็งเลยซักนิด** แต่การดื่มน้ำมะนาวในปริมาณที่เหมาะสมก็มีประโยชน์เพราะทำให้ชุ่มคอ บรรเทาอาการเจ็บคอและอุดมด้วยวิตามิน C ดูแลรักษาร่างกาย และออกกกำลังกายอยู่เสมอทันดีกว่า เช็กให้ชัวร์ก่อนแชร์นะ

Oryor
<https://oryor.com> > checkSureShare > media_specify

มะนาว โซดาร์ักษามะเร็งได้ ไม่น่าเชื่อ ไม่จริง - Oryor

เกี่ยวกับตัวอย่างข้อมูลแนะนำ · ความคิดเห็น

YouTube
<https://www.youtube.com> > watch

ดื่มน้ำอุ่นแช่มะนาวผ่าน ไม่ช่วยรักษามะเร็ง : ชัวร์หรือมั่ว

3 มี.ค. 2565 — Thai PBS·1.6M views · 4:26. Go to channel · ชัวร์ก่อนแชร์: มะนาว โซดาร์ักษามะเร็งจริงหรือ? ชัวร์ก่อนแชร์ Sure And Share·474K views · 15:37. Go to channel ...

สำนักข่าวไทย อสมท
<https://tna.mcot.net> > sureandshare-1277166

ชัวร์ก่อนแชร์ FactINFOcus : มะนาว โซดาร์ักษามะเร็งจริงหรือ?

การกล่าวอ้าง: มะนาว โซดาร์ักษามะเร็งจริงหรือ?

กล่าวอ้าง โดย: อินเทอร์เน็ต

ตรวจสอบข้อเท็จจริงโดย สำนักข่าวไทย ... ไม่จริง ไม่ควรแชร์

ใช้เครื่องหมายอัญประกาศ ค้นหา “มะนาวโซดาร์ักษามะเร็ง” บน Google

2. การค้นหาข้อมูลจากเว็บไซต์ หรือ โดเมนแบบเฉพาะเจาะจง ใช้ site :

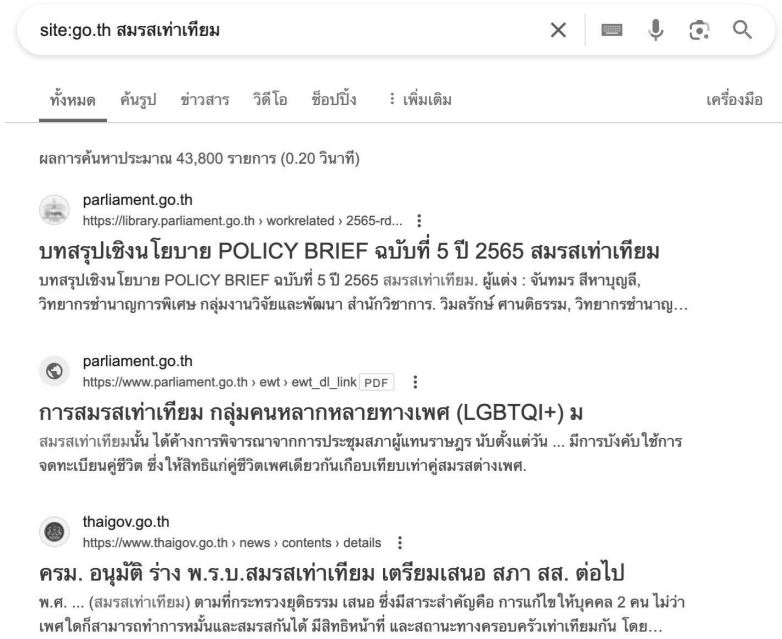
คำสั่งนี้มีประโยชน์เมื่อเราต้องการค้นหาข้อมูลที่มาจากเว็บไซต์ หรือ โดเมนใดโดเมนหนึ่ง โดยเฉพาะ เช่น หากเราต้องการตรวจสอบยืนยันข้อมูลว่า บุคคลดังกล่าวอยู่ในฐานข้อมูลของหน่วยงานรัฐหรือไม่ หรือข้อมูลที่ถูกแอบอ้างมาจากเว็บไซต์ของหน่วยงานนั้นจริง ๆ หรือเปล่า

วิธีการใช้ : ใส่ site: ตามด้วย URL ของเว็บไซต์ที่เราต้องการให้ Google จำกัดการค้นหา เช่น หากเราต้องการให้ Google ปรากฏผลการค้นหาเฉพาะเว็บไซต์สำนักข่าวไทย ใส่ site:mcot.net

The screenshot shows a Google search interface with the search bar containing 'site:mcot.net มะนาว ไซดาร์กษามะเร็ง'. Below the search bar, there are navigation tabs for 'ทั้งหมด', 'ค้นรูป', 'วิดีโอ', 'ข้อบ่งชี้', 'ข่าวสาร', and 'เพิ่มเติม'. The search results show approximately 53 results in 0.14 seconds. The first result is from 'mcot.net' with the URL 'https://tna.mcot.net/sureandshare-1277166' and the title 'ขั้วร็อก่อนแซร์ FactINFOcus : มะนาว ไซดาร์กษามะเร็งจริงหรือ?'. The snippet below the title reads: 'การกล่าวอ้าง: มะนาว ไซดาร์กษามะเร็งจริงหรือ? กล่าวอ้างโดย: อินเทอร์เน็ต ตรวจสอบข้อเท็จจริงโดย สำนักข่าวไทย ...: ไม่จริง ไม่ควรแชร์'. The second result is also from 'mcot.net' with the URL 'https://tna.mcot.net/tna-93873' and the title 'ขั้วร็อก่อนแซร์ : มะนาว ไซดาร์กษามะเร็งจริงหรือ? - สำนักข่าวไทย อสมท'. The snippet reads: 'มีการแชร์กันว่าการดื่มเครื่องดื่มมะนาวผสม ไซดาเป็นประจำ จะสามารถฆ่าเซลล์มะเร็งได้ เรื่องนี้จริงหรือไม่ ติดตามในขั้วร็อก่อนแซร์...'. The third result is from 'mcot.net' with the URL 'https://tna.mcot.net/tag/มะนาว_ไซดาร์กษามะเร็ง' and the title 'Tag: มะนาว ไซดาร์กษามะเร็ง - สำนักข่าวไทย อสมท'. The snippet reads: '182. ตามที่มีการแชร์กันว่า การดื่มเครื่องดื่มมะนาวผสม ไซดาเป็นประจำ จะสามารถฆ่าเซลล์มะเร็งได้นั้น บทสรุป : ไม่จริง ไม่ควรแชร์ ❌ ศูนย์ ...'.

ใช้คำสั่ง *site:mcot.net* ค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับมะนาวไซดาร์กษามะเร็ง
ผลการค้นหาจะปรากฏเฉพาะบทความจากเว็บไซต์สำนักข่าวไทยเท่านั้น

หรือถ้าเราต้องการให้ Google ปรากฏผลการค้นหาเฉพาะเว็บไซต์ของรัฐบาลไทยใส่ site:go.th

ใช้คำสั่ง site:go.th เพื่อค้นหาบทความเกี่ยวกับเรื่องสมรสเท่าเทียมจากเว็บไซต์ของหน่วยงานภาครัฐ

การค้นหาด้วยโดเมน จะช่วยให้เราเห็นผลการค้นหาจากเว็บไซต์ที่มาจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้นโดยปราศจากเว็บไซต์จากหน่วยงานประเภทอื่น ๆ เข้ามาปะปน

โดเมนที่สำคัญ :

- go.th หน่วยงานภาครัฐของไทย
- co.th บริษัทเอกชน (บางแห่งอาจจะใช้ .com)
- ac.th สถาบันการศึกษา (บางแห่งอาจจะใช้ .edu)
- or.th หน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไร (บางแห่งอาจจะใช้ .org)

การค้นหาด้วย site: ยังเหมาะกับการค้นหาข้อมูลบนสื่อโซเชียลอื่น ๆ ได้โดยที่เราไม่จำเป็นต้องเข้าไปยังแพลตฟอร์มเหล่านั้น เช่น หากเราต้องการค้นหาข้อมูลจากเพจ หรือกลุ่มสาธารณะบน Facebook เราสามารถใช้คำสั่ง site:facebook.com หรือถ้าเราต้องการค้นหาข้อมูลบน TikTok เราสามารถพิมพ์ site:tiktok.com เป็นต้น

เคล็ดลับ : หากต้องการค้นหาข้อมูลจากเพจ Facebook ให้ใช้คำสั่ง
site:facebook.com/pages ถ้าต้องการหาข้อมูลในกรุ๊ปต่างๆ บน Facebook ให้ใช้
คำสั่ง site:facebook.com/group

site:facebook.com/pages สมุนไพรไทย

site:facebook.com/groups ชื่อชายคริปโต

site:tiktok.com รีวิวเครื่องสำอาง

ตัวอย่างการใช้คำสั่ง site: ค้นหาข้อมูลบนแพลตฟอร์มโซเชียลต่างๆ

ข้อควรระวัง : การใช้คำสั่งค้นหาลักษณะนี้ จะใช้ได้กับเพจที่เปิดให้เข้าถึงข้อมูลแบบ
สาธารณะเท่านั้น

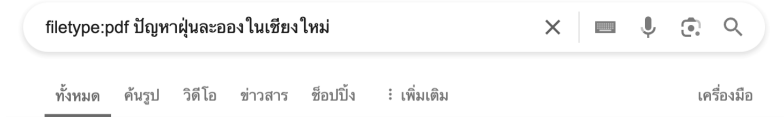
3. ค้นหาไฟล์ ใช้ filetype :

คำสั่งนี้เราใช้เพื่อค้นหาไฟล์เอกสารที่มีการโพสต์บนเว็บไซต์ต่าง ๆ หลาย ๆ หน่วยงาน มักจะ
โพสต์ไฟล์เหล่านี้ให้ประชาชนทั่วไปเข้าไปอ่าน ข้อมูลที่เราจำเป็นต้องใช้ยืนยันอาจจะมาจาก
ไฟล์เหล่านี้ เช่น ประกาศจากราชการหรือผลการศึกษาวิจัยต่าง ๆ

วิธีการใช้ : พิมพ์ filetype: ตามด้วยประเภทไฟล์ที่เราต้องการค้นหา

ประเภทของไฟล์ยอดนิยม :

- .pdf ไฟล์เอกสารที่พัฒนาโดย Adobe สามารถเปิดอ่านได้จากหลากหลายแอปพลิเคชัน
- .doc ไฟล์เอกสารที่เปิดอ่านได้โดย Microsoft Word
- .xls ไฟล์เอกสารที่เปิดอ่านได้โดย Microsoft Excel
- .ppt ไฟล์เอกสารที่เปิดอ่านได้โดย Microsoft Powerpoint

ผลการค้นหาประมาณ 25,900 รายการ (0.30 วินาที)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
<https://dol.thaihealth.or.th/sites/files/documents/1/PDF>

หมอกควัน - และมลพิษทางอากาศ ในจังหวัดเชียงใหม่

ปัญหาหมอกควันและมลพิษทางอากาศเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบ กว้างขวางต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดอื่นๆ ในพื้นที่ภาคเหนือ การลดการเผา...

Chefile
<http://www.chefile.cmru.ac.th/SAR4/KPI4.2/PDF>

การประเมินพื้นที่ประาะบางต่อการเกิดฝุ่นละออง - Chefile

ปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 2.5 ไมครอนได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ. ของมนุษย์โดยเป็นสาเหตุของโรคต่างๆ ที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ซึ่งจังหวัด. เชียงใหม่มีผู้ป่วยด้วยโรคที่ได้รับผลกระทบจากปัญ...

Chiang Mai University
https://archive.lib.cmu.ac.th/tressct510258_50_full/PDF

โครงการการสำรวจปริมาณฝุ่น ในอากาศ ภายในจังหวัด ...

มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางจาก 10 ถึง 2.5 ไมครอน (PM10-2.5). ในหลายปีที่ผ่านมา พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ประสบปัญหาทางด้านคุณภาพอากาศ โดยมี. รายงานยืนยันว่าปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กในอากาศมีค่า...

ใช้คำสั่ง filetype:pdf เพื่อค้นหาไฟล์ PDF ที่เกี่ยวกับปัญหาฝุ่นละอองในเชียงใหม่

ข้อควรระวัง : การค้นหารูปภาพ (เช่น ภาพ .jpeg หรือ .png) ไม่จำเป็นต้องใช้คำสั่งค้นหานี้ ให้เข้าไปที่เพจ Photos หรือ รูปภาพ บน Google เพื่อค้นหาภาพ (URL: photos.google.com)

4. ค้นหาหน้าตาของเว็บไซต์ในอดีต ใช้ cache: หรือ Wayback Machine :

คำสั่งนี้เราใช้เพื่อการตรวจสอบว่าใน 24 ชั่วโมงที่ผ่านมา เว็บไซต์ที่เรากำลังตรวจสอบอยู่ หน้าตาเป็นอย่างไร มีการปรับเปลี่ยน หรือลบเนื้อหาใดออกไปหรือไม่

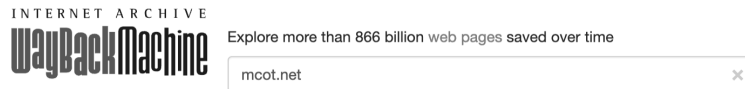
วิธีการใช้ : พิมพ์ cache: ตามด้วย URL ของเว็บไซต์ที่เราต้องการตรวจสอบ

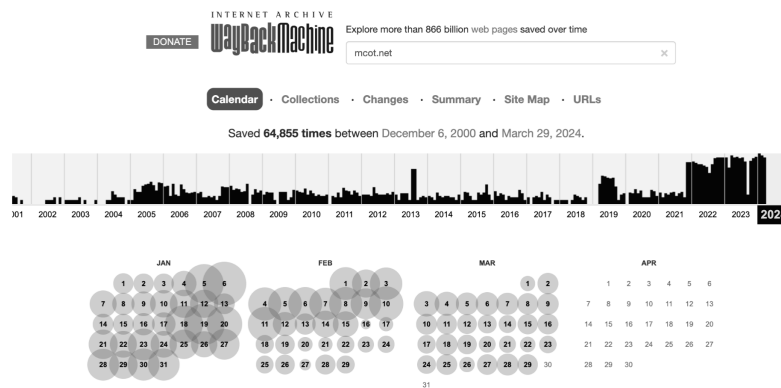
ตัวอย่างการตรวจสอบเว็บเวอร์ชัน 24 ชั่วโมงย้อนหลังของเว็บไซต์สำนักข่าวไทย

หากเราต้องการตรวจสอบย้อนหลังมากกว่า 24 ชั่วโมง เราจะต้องใช้เครื่องมือทางเลือก เช่น Wayback Machine (<https://archive.org/web/>)

วิธีการใช้ : คัดลอก URL เว็บไซต์ที่เราต้องการตรวจสอบ จากนั้นวาง URL นั้นลงในช่องการค้นหาแล้วกด Browse History หรือปุ่ม Enter บนคีย์บอร์ด

จากนั้นเลือกวันและเวลาที่เราต้องการเห็นหน้าเว็บย้อนหลังบนปฏิทินที่ปรากฏด้านล่าง

การค้นหาข้อมูลแบบระบุเวลา

หากเนื้อหาที่เราได้มามีการระบุ วัน และเวลาที่เกิดเหตุ เราสามารถตรวจสอบเนื้อหาที่มีลักษณะคล้ายกันในช่วงเวลาที่มีการกล่าวอ้างด้วยการตั้งค่าการรอบวันที่บน Google เริ่มจากการพิมพ์คำค้นหาที่ต้องการให้เรียบร้อย จากนั้นกดค้นหา เมื่อกดค้นหาเสร็จ เราจะเห็นแถบ Tools หรือ เครื่องมือ เมื่อกดแถบดังกล่าว ให้เลือก Any Time หรือ เวลาใดก็ได้

สมรสเท่าเทียม

ทั้งหมด คั่นรูป ข่าวสาร วิดีโอ ซีอปปิ่ง : เพิ่มเติม เครื่องมือ

ล่าสุด 2566 พรบ

ภาษาใดก็ได้ เวลาใดก็ได้ ผลการค้นหาทั้งหมด ค้นหาขั้นสูง

เรื่องเด่น :

ก้าวแรกที่ยอดเยียม
"สมรสเท่าเทียม" ผ่านสภาฯ ไทย

Sanook

ใกล้ความจริง! ไทยผ่านร่างกฎหมาย "สมรสเท่าเทียม" ต่างชาติยกย่อง ประเทศแรกในภูมิภาค

2 วันที่ผ่านมา

Thai PBS

สำรวจสถานะ "กฎหมายสมรสเท่าเทียม" ทั่วโลก

2 วันที่ผ่านมา

pptvhd36.com

เปิดรายละเอียด "กฎหมายสมรสเท่าเทียม" ให้สิทธิ LGBT แต่งงาน-รับสวัสดิการในฐานะ...

2 วันที่ผ่านมา

จากนั้นเลือกกรอบเวลาของผลการค้นหา เราสามารถเลือกให้ Google แสดงผลการค้นหา 24 ชั่วโมง, 7 วันย้อนหลัง หรือกำหนดด้วยตนเอง ด้วยการคลิก Custom Range หรือ ระบุวันที่

ภาษาใดก็ได้ เวลาใดก็ได้ ผลการค้นหาทั้งหมด ค้นหาขั้นสูง

- ✓ เวลาใดก็ได้
- ชั่วโมงที่ผ่านมา
- 24 ชั่วโมงที่ผ่านมา
- สัปดาห์ที่ผ่านมา
- เดือนที่ผ่านมา
- ปีที่ผ่านมา
- ระบุวันที่...

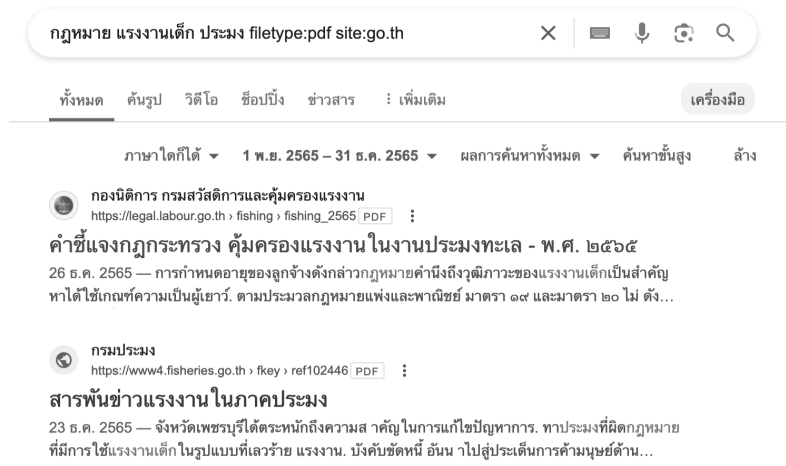
เมื่อคลิก ระบุวันที่ ระบบจะแสดงภาพปฏิทินเราสามารถกำหนดกรอบ วัน/เดือน/ปี ของผลการค้นหา เมื่อกำหนดเรียบร้อยแล้ว ให้กด Start หรือ เริ่ม จากนั้น Google จะแสดงผลการค้นหาที่ถูกโพสเฉพาะช่วงเวลาที่เรากำหนดไว้เท่านั้น

เคล็ดลับ : เราสามารถใช้คำสั่งการค้นหาหลาย ๆ ตัวพร้อมกันในแถบเดียว เพื่อการค้นหาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตัวอย่าง : หากเราต้องการค้นหาไฟล์เอกสารราชการ PDF ที่เกี่ยวข้องกับโทษของแรงงานเด็ก ในอุตสาหกรรมประมง ซึ่งประกาศเมื่อช่วงปลายปี ค.ศ. 2022 (พ.ศ. 2565) เราสามารถพิมพ์

กฎหมาย แรงงานเด็ก ประมง filetype:pdf site:go.th จากนั้นกดค้นหา และตั้งค่าเวลาให้อยู่ในช่วง 2-3 เดือน สิ้นท้ายของปี ค.ศ. 2022 (พ.ศ. 2565)

ผลการค้นหาเมื่อป้อนคำสั่งตามตัวอย่าง

เครื่องมือค้นหาข้อมูลด้วยตัวอักษรอื่นๆ

นอกจากการค้นหาด้วย Google แบบพื้นฐานแล้ว เรายังสามารถค้นหาข้อมูลผ่านบริการย่อยต่าง ๆ ของ Google เช่น

1. Google News (news.google.com) :

รวบรวมเนื้อหาข่าวจากสำนักข่าวที่ได้รับการยืนยันจาก Google เราสามารถค้นหาข่าวที่เกี่ยวข้องด้วยการพิมพ์คำค้นหาบริเวณแถบด้านบนจากนั้นผลการค้นหาจะปรากฏขึ้นเฉพาะเว็บไซต์ข่าวที่น่าเชื่อถือเท่านั้น เราสามารถใช้ข้อมูลเหล่านี้ในการยืนยันเบื้องต้นได้อย่างไรก็ตามเราควรตรวจสอบด้วยว่าเนื้อหาเดียวกันมีการนำเสนอมากกว่าหนึ่งแหล่งข้อมูลหรือไม่

หน้าแรกของ Google News ขึ้นอยู่กับการตั้งค่าส่วนบุคคลของผู้ใช้งาน

2. Google Fact Check Explorer (toolbox.google.com/factcheck) :

รวบรวมบทความตรวจสอบข่าวลวงจากสำนักข่าวที่ได้รับการยืนยันจาก Google เว็บไซต์นี้จะแตกต่างจาก Google News ตรงที่รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาจะไปในทางการตรวจสอบข่าวลวงโดยเฉพาะ และจะมีผลการตรวจสอบหรือหักล้างข้อมูลปรากฏบริเวณผลการค้นหาให้เราเห็นทันที

The screenshot shows the Google Fact Check Explorer interface. At the top, there is a search bar with the text "Search fact checks about a topic or person" and a "Search by image" button. Below the search bar, there is a "More results in other languages" button and a "Language filter" dropdown menu set to "Thai".

The main content area is titled "Recent fact checks" and displays two results:

- Claim by อินเทอร์เน็ต:**

ห้ามใช้ตู้ฟิงบลูทูทโกล้างรงรถไฟ จริงหรือ ? มีการแชร์คลิปพร้อมคำเตือนคนที่นั่งรถไฟฟ้า ว่าหลีกเลี่ยงการใช้ตู้ฟิงบลูทูทโกล้างรงรถไฟ เพราะอาจเป็นการเหนี่ยวนำไฟฟ้าแรงสูงบนรางรถไฟ เข้ามาช็อตผ่านตู้ผู้สมองได้

สำนักข่าวไทย - MCOT.net rating: ไม่จริง ไม่ควรแชร์ X เหตุการณ์ในคลิป เป็นอุบัติเหตุไฟฟ้าช็อตที่ปะเทศอินเดียไม่มีหลักฐานหรือการรายงานเกี่ยวกับตู้ฟิงบลูทูท

[ข่าวรักรก่อนแชร์ : ห้ามใช้ตู้ฟิงบลูทูทโกล้างรงรถไฟ จริงหรือ ?](#)

1 day ago

Buttons: ขูฟิง, บลูทูท, สำนักข่าวไทย - MCOT.net
- Claim by Multiple sources:**

ผู้อพยพชาวเคิร์ดก่อความวุ่นวายในเมืองไฮตามะของญี่ปุ่น

ตรวจสอบข้อเท็จจริง | rating: False

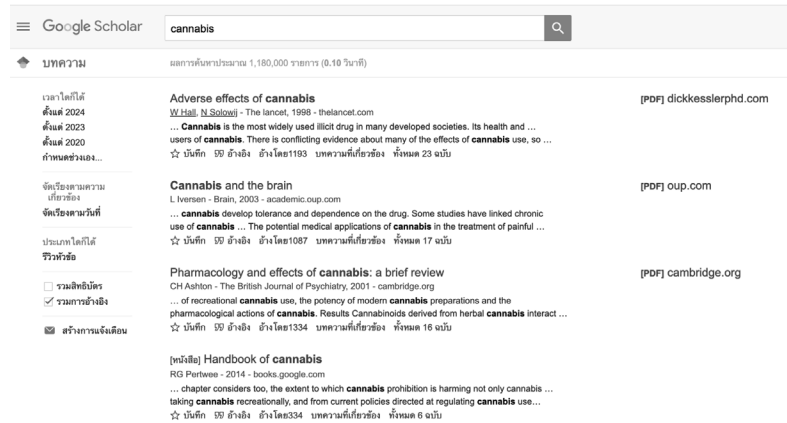
วิดีโอจากหน้าสถานีขุดคุกรึ้นในโตเกียวปี 2558 ถูกแชร์พร้อมคำกล่าวอ้างเท็จว่า "ผู้อพยพชาวเคิร์ดก่อความวุ่นวาย" ในเมืองไฮตามะ

2 days ago

Button: ตรวจสอบข้อเท็จจริง

ตัวอย่างหน้าแรกของ Google Fact Check Explorer

3. Google Scholar (scholar.google.com) : รวบรวมบทความ ผลวิจัย และวารสารทางวิชาการจากทั่วทุกมุมโลก ช่วยให้เราหาแหล่งข้อมูลต้นฉบับที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพ วิทยาศาสตร์ หรือการแอบอ้างสรรพคุณยาต่าง ๆ ได้ เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นภาษาอังกฤษ

ตัวอย่างการค้นหาค้นหาบทความเกี่ยวกับกัญชาบน Google Scholar

อย่าลืม! : Google เป็นเพียงเครื่องมือแสดงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เราต้องการค้นหาเท่านั้นข้อมูลที่เรารู้อยู่ไม่ได้เป็นการยืนยันว่าเป็นข้อเท็จจริง เราควรใช้วิจารณญาณในการตรวจสอบและใช้ข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่งที่มาเพื่อประกอบการตัดสินใจ

บทที่ 3

การตรวจสอบภาพย้อนกลับ

การตรวจสอบภาพย้อนกลับ

รูปภาพเป็นสื่อที่สามารถจูงใจให้ผู้เห็นคล้อยตามได้ และภาพกลายเป็นหนึ่งในประเภทสื่อที่มีมิจฉาชีพใช้ในการนำเสนอข่าวลวงบ่อยครั้ง หากเราไม่สังเกตรายละเอียดของรูปภาพให้ถี่ถ้วน เราก็อาจจะตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพเหล่านี้

ประเภทของรูปภาพที่ถูกนำมาใช้นำเสนอข่าวลวงบ่อยครั้ง:

1. ภาพตัดต่อบุคคลสำคัญ เพื่อแอบอ้าง ช่มชู้ หรือรีดไถ
2. ภาพสินค้าที่ดูสวยงาม น่าใช้ แต่กลับเป็นสินค้าที่ไม่มีอยู่จริง หรือตัวสินค้าจริงไม่ตรงตามรูป
3. ภาพตัดต่อผลิตภัณฑ์ โดยเพิ่มเติม หรือตัดตัวหนังสือ หรือบางส่วนในรูป เพื่อลดทอนคุณสมบัติ หรือ แอบอ้างสรรพคุณเกินจริง
4. ภาพตัดต่อสถานที่เกิดเหตุให้ดูน่ากลัวเกินจริง
5. การนำภาพเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีตมาแอบอ้างว่าเป็นเหตุการณ์ล่าสุดที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน
6. การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ตัดต่อ ตัดแปลง หรือสร้างสถานการณ์ที่ไม่ได้เกิดขึ้นจริง

ตัวอย่างที่ : การตัดต่อภาพด้วยเทคโนโลยี AI ให้เป็นภาพนักลงทุนชื่อดัง หลอกหลวงประชาชนให้ร่วมลงทุน (ภาพจาก PPTV)

ตัวอย่าง : ภาพตัดต่อตัวหนังสือบริเวณด้านหลังโดนัลด์ ทรัมป์ ภาพแรกเป็นภาพที่ตัดต่อตัวหนังสือให้ดูเหมือนเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับพระคัมภีร์ไบเบิล ส่วนภาพที่สอง เป็นภาพต้นฉบับที่ตัวหนังสือด้านหลังเป็นประกาศของโบสถ์ (ที่มา: OSINT Essentials และ Reuters)

ก่อนที่เราจะเริ่มตรวจสอบที่มาของภาพ เราอาจจะเริ่มสังเกตรายละเอียดของภาพ ตรวจสอบชื่อบุคคลที่ถูกแอบอ้าง และรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยเซิร์จเอนจิน เช่น Google ก่อนเมื่อเราได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ในภาพแล้ว เราจึงเริ่มใช้เครื่องมือในการตรวจสอบภาพย้อนกลับ (Reverse Image Search) เพื่อตรวจสอบว่าภาพลักษณะคล้าย ๆ กันปรากฏในแหล่งข้อมูลไหนอีกบ้าง

การตรวจสอบภาพย้อนกลับ (Reverse Image Search) คืออะไร?

การตรวจสอบภาพย้อนกลับ เป็นเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นโดยบริษัทเจ้าของเซิร์จเอนจินต่าง ๆ ให้ผู้ใช้งานสามารถนำไฟล์ภาพ หรือภาพถ่ายอัปโหลดเข้าระบบ จากนั้นระบบจะทำการค้นหาภาพที่คล้าย ๆ กันจากแหล่งต่าง ๆ นำเสนอออกมาเป็นผลการค้นหา พร้อมกับภาพที่คล้ายกัน

ประโยชน์ของการตรวจสอบภาพย้อนกลับ

1. เปรียบเทียบภาพที่ต้องการตรวจสอบว่ามีแหล่งข้อมูลใดบ้างที่มีภาพลักษณะคล้าย ๆ กัน
2. ค้นหาแหล่งที่มาของภาพต้นฉบับ

อย่างไรก็ตาม การค้นหาภาพย้อนกลับ ไม่ได้เป็นการการันตีว่าผลการค้นหานำพาไปสู่แหล่งที่มาของภาพต้นฉบับได้ทันที ผู้ใช้งานจะต้องอาศัยทักษะในการดูรายละเอียด พร้อมกับประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งที่มาของภาพเหล่านั้นด้วยตนเอง ก่อนตัดสินใจว่าผลการค้นหาใดเป็นภาพจริง

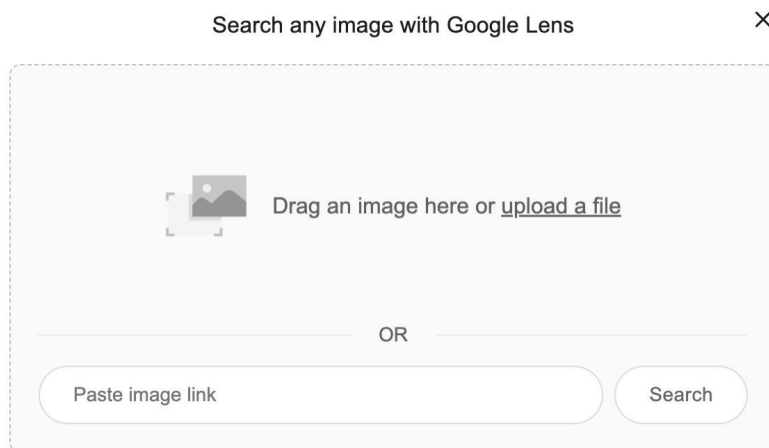
เครื่องมือการตรวจสอบภาพย้อนกลับ: Google Lens

Google Lens เป็นหนึ่งในเครื่องมือตรวจสอบภาพย้อนกลับที่ง่ายที่สุด รองรับการใช้งานในอุปกรณ์หลากหลายประเภท ทั้งบนสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล เพียงแค่ผู้ใช้งานเปิดเบราว์เซอร์ เข้าไปยังเว็บไซต์ Google (www.google.com) จากนั้นจะสังเกตเห็นปุ่มรูปกล้องถ่ายภาพบริเวณแถบการค้นหา

เมื่อกดเข้าไป ผู้ใช้งานสามารถเลือกได้ว่าจะใส่ URL ของภาพ บนเบราว์เซอร์ในคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล ให้คลิกขวาที่รูป แล้วกด คัดลอกที่อยู่รูปภาพ หรือ Copy Image Address จากนั้นนำไปวางใน Google Lens ไฟล์ (Upload a file)

หรือจะใช้วิธีอัปโหลดไฟล์ภาพในเครื่องด้วยการดึงรูปเข้ามาในกล่องของ Google Lens หรือกดอัปโหลด

สำหรับการใช้งานบนสมาร์ทโฟน ผู้ใช้งานสามารถเลือกอัปโหลดจากแกลเลอรีภาพ หรือถ่ายภาพที่ปรากฏตรงหน้าด้วยกล้องถ่ายรูป

เมื่อเราอัปโหลดรูปภาพเข้าระบบเสิร์จจิ้น Google จะทำการค้นหารูปที่มีลักษณะคล้ายกัน และนำเสนอผลการค้นหาเหล่านั้น เราสามารถคลิกเข้าไปดูแต่ละผลการค้นหา และพิจารณาแหล่งที่มาที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด

เครื่องมือตรวจสอบภาพย้อนกลับทางเลือก

นอกจาก Google Lens แล้ว เซิร์จเอนจิ้นอื่น ๆ ยังมาพร้อมกับเครื่องมือตรวจสอบภาพย้อนกลับ ซึ่งเราสามารถเลือกใช้ได้เพิ่มเติม ซึ่งแต่ละแพลตฟอร์มก็มีความน่าสนใจแตกต่างกันไป

Bing : พัฒนาโดยบริษัท Microsoft สามารถแสดงผลการค้นหาได้ใกล้เคียงกันกับ Google

Yandex : พัฒนาโดยบริษัทเอกชนสัญชาติรัสเซีย เหมาะสำหรับการตรวจสอบข้อมูลภาษารัสเซีย และภาษาที่ใช้ในยุโรปตะวันออก มีจุดเด่นที่ความแม่นยำในการตรวจสอบภาพสถาปัตยกรรม และใบหน้าบุคคล

Baitu : พัฒนาโดยบริษัทเอกชนสัญชาติจีน เหมาะสำหรับการค้นหารูปภาพ และข้อมูลเกี่ยวกับจีน

Tineye : เซิร์จเอนจิ้นสำหรับค้นหาภาพย้อนกลับโดยเฉพาะ มีข้อมูลรูปภาพจำนวนมากทั่วโลก

ข้อควรระวังในการใช้เครื่องมือตรวจสอบภาพย้อนกลับ

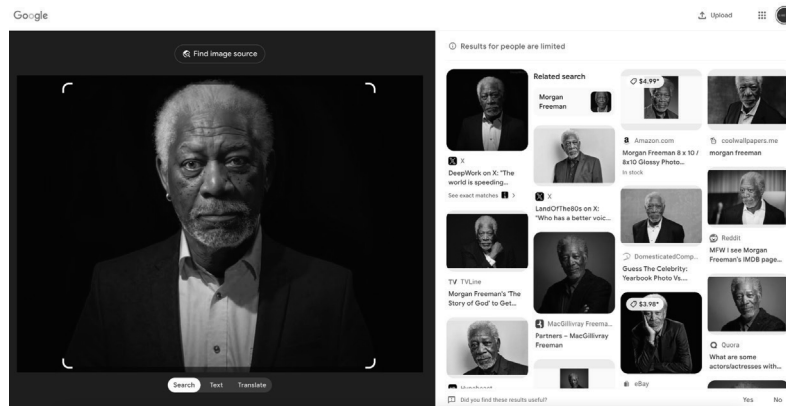
1. ผลการค้นหาระยะแรกไม่ได้เป็นการยืนยันว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง : ผู้ใช้งานจะต้องอ่านและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเนื้อหาในลิงค์ดังกล่าวก่อน
2. ควรสังเกตผลการค้นหาหลาย ๆ ตัว พร้อม ๆ กัน : กวาดสายตาดูผลการค้นหาที่ปรากฏในหน้าแรกทั้งหมด สังเกตถึงความแตกต่างของภาพที่ใช้ค้นหา กับภาพผลการค้นหาส่วนใหญ่ ว่าแตกต่างกันอย่างไร
3. วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของผลการค้นหา : ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์ที่ปรากฏผลการค้นหาว่าน่าเชื่อถือหรือไม่ เช่น เป็นเว็บไซต์สำนักข่าวขนาดใหญ่ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นเพียงแคบล็อกที่สร้างโดยผู้ใช้งานทั่วไป
4. ควรตั้งข้อสงสัยถึงภาพที่ข้อมูลดูดีเกินจริงไว้ก่อน : หลายครั้งเราจะพบว่ารูปภาพที่มีการโฆษณาเกินจริง หรือ มีองค์ประกอบที่สวยงามเกินธรรมชาติ มักจะเป็นภาพตัดต่อ ดังนั้นเราอาจจะตั้งข้อสมมุติฐานว่าภาพดังกล่าวเป็นข่าวลวงไว้ก่อน เมื่อใช้เครื่องมือตรวจสอบภาพย้อนกลับ ให้เราสังเกตความแตกต่างของภาพที่ใช้ค้นหากับภาพที่ตรวจเจอว่าต่างกันอย่างไร
5. สังเกตองค์ประกอบในภาพว่ามีการตัดต่อหรือไม่ : ก่อนจะตรวจสอบภาพ ให้ลองสังเกตด้วยตาคร่าว ๆ ว่ามีจุดไหนในภาพที่อาจจะเป็นการตัดต่อ เช่น วัตถุมีรูปร่างหรือขนาดผิดแปลกจากธรรมชาติ มีการคัดลอก หรือ ตัดแปะวัตถุในภาพหรือไม่

ตัวอย่าง : ภาพการปล่อยขีปนาวุธในตะวันออกกลางภาพแรก เป็นภาพตัดต่อที่มีการตัดแปะขีปนาวุธให้มีจำนวนมากขึ้น

ภาพจาก OSINT Essentials และ Reuters

6. อย่าลืมใช้เครื่องมือครอบรูป (Crop) : บางครั้งไฟล์รูปภาพมักจะมีตัวหนังสือ หรือองค์ประกอบอื่น ๆ ปะปนซึ่งอาจจะทำให้ผลการค้นหาคลาดเคลื่อน ดังนั้นเราควรใช้ฟังก์ชันครอบรูปในการกำหนดพื้นที่เฉพาะของรูปภาพ เช่น ใบหน้า หรืออาคาร สถาปัตยกรรมในรูปภาพ แทนที่จะเป็นรูปทั้งหมด

เลือกครอบรูปด้วยการคลิกหรือแตะที่เส้นสีขาวบริเวณมุมของรูป

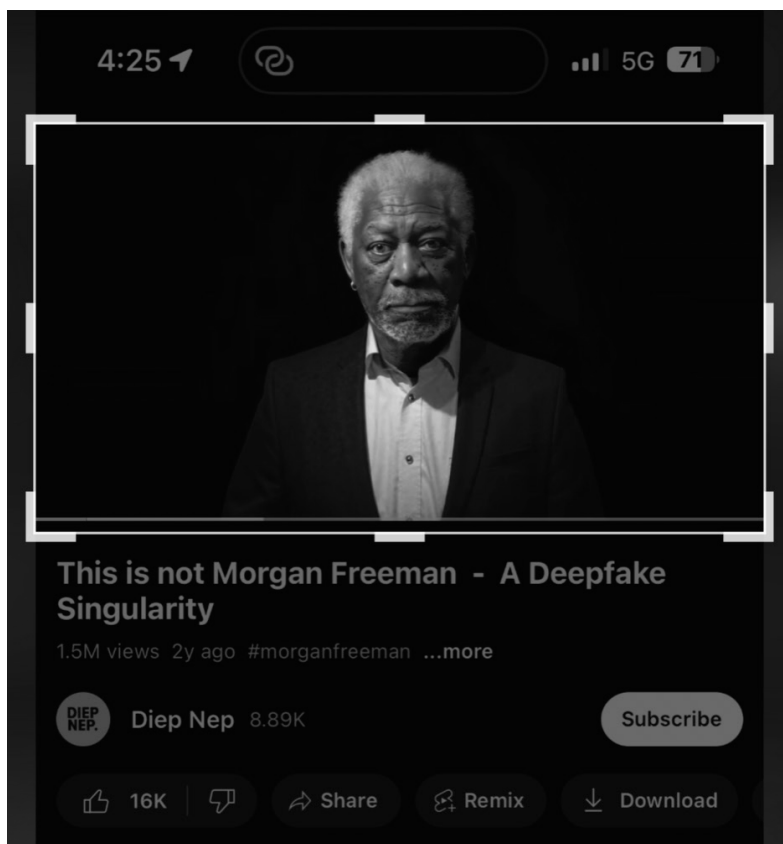
7. ใช้เครื่องมือตรวจสอบที่หลากหลาย : การใช้เครื่องมือตรวจสอบภาพย้อนกลับเพียงเครื่องมือเดียวอาจให้ผลการค้นหาที่ไม่ครอบคลุม หากผลการค้นหานั้น Google Lens ยังไม่น่าพอใจ เรายังสามารถใช้เครื่องมือทางเลือก เช่น Bing หรือ Yandex ได้

การตรวจสอบวิดีโอย้อนกลับ

ในปัจจุบัน (ปี 2024) ยังไม่มีเครื่องมือที่สามารถตรวจสอบไฟล์คลิปวิดีโอแบบย้อนกลับได้โดยตรงเหมือนกับไฟล์ภาพ แต่เราสามารถใช้นวัตกรรมคล้าย ๆ กับการตรวจสอบภาพนิ่งมาใช้ในการตรวจสอบคลิปวิดีโอได้ และได้ผลการค้นหาที่แม่นยำไม่ต่างกัน

เปลี่ยนวิดีโอให้เป็นภาพนิ่ง

เราสามารถทำได้ง่ายๆ ด้วยการเปิดคลิปวิดีโอ แล้วกดปุ่มหยุดที่จุดใดจุดหนึ่งซึ่งปรากฏรายละเอียดของภาพที่ชัดเจนที่สุด จากนั้นกดปุ่ม screenshot เพื่อบันทึกภาพนิ่ง จากนั้นนำภาพที่ได้ไปใช้ในเครื่องมือตรวจสอบภาพย้อนกลับ เช่น Google Lens (ศึกษาวิธีการบันทึกภาพ screen shot จากอุปกรณ์ของคุณในหมวดความช่วยเหลือ หรือค้นหาวิธีการสร้าง screenshot บนเซิร์จเอนจิน เช่น Google)

เลือกภาพ screenshot จากหน้าแอป YouTube บนแกลลอรี่ภาพ จากนั้นเข้า Google Lens เพื่อตรวจสอบ

Invid เครื่องมือตรวจสอบภาพย้อนกลับอนกประสงค์

สำหรับผู้ใช้งานเบราว์เซอร์ Chrome บนคอมพิวเตอร์แมค หรือวินโดวส์ สามารถติดตั้งตัวเสริม Invid ลงบน Chrome สำหรับใช้ในการตรวจสอบภาพและวิดีโอย้อนกลับได้แบบง่ายๆ

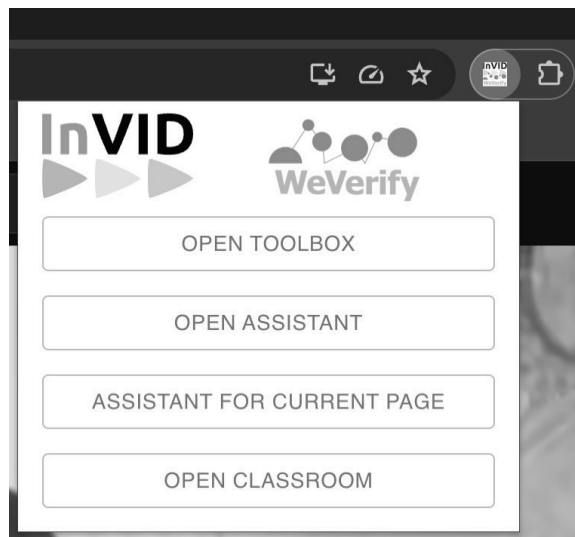
วิธีการตรวจสอบวิดีโอย้อนกลับด้วย Invid

สำหรับผู้ใช้งานเบราว์เซอร์ Chrome บนคอมพิวเตอร์แมค หรือวินโดวส์ สามารถติดตั้งตัวเสริม Invid ลงบน Chrome สำหรับใช้ในการตรวจสอบภาพและวิดีโอย้อนกลับได้แบบง่ายๆ

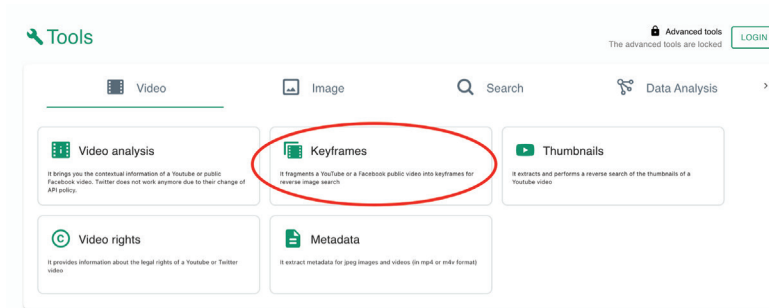
1. คัดลอกลิงค์วิดีโอจากแถบ URL บริเวณด้านบนของ Chrome ด้วยการกด Control + C (สำหรับวินโดวส์) หรือ Command + C (สำหรับแมค) หรือคลิกขวาที่ URL แล้วกด Copy หรือ คัดลอก

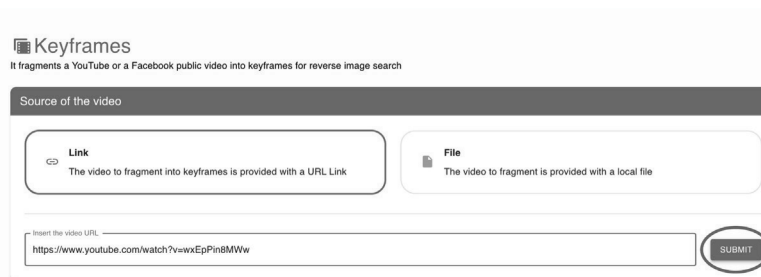
2. คลิกไอคอน Invid ซึ่งจะอยู่บริเวณมุมขวาของ Chrome และคลิก Open Toolbox

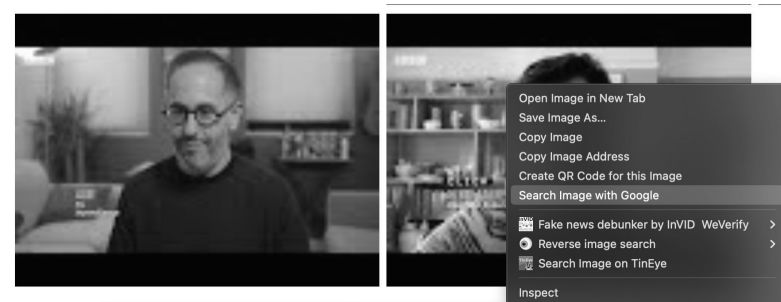
3. ในเมนู Tools เลือก Videos ต่อด้วย Keyframe

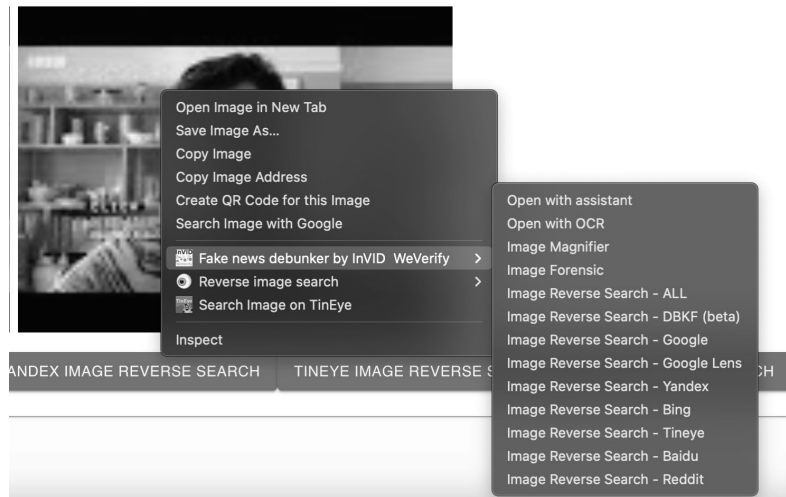
4. วางลิงค์วิดีโอที่คัดลอกในแถบ Insert Video URL ด้วยการกด Control + V (สำหรับวินโดวส์) หรือ Command + V (สำหรับแมค) หรือคลิกขวาที่แถบ Insert Video URL แล้วกด Paste หรือ วาง จากนั้นกดปุ่ม Submit

5. เลือกภาพหนึ่ง Keyframe ที่มีรายละเอียดที่เหมาะสมแก่การตรวจสอบมากที่สุดในช่วง Result จากนั้นคลิกขวาที่รูปที่ต้องการ แล้วกด Search Images with Google (ค้นหาภาพด้วย Google)

6. หากต้องการตรวจสอบภาพย้อนกลับด้วยเครื่องมืออื่น ๆ ให้เลื่อนไปที่ Fake News Debunker by Invid WeVerify จากนั้นเลือกเครื่องมือที่ต้องการ (คุณสามารถใช้เครื่องมือนี้เป็นทางเลือกในการตรวจสอบภาพย้อนกลับบนเว็บไซต์อื่น ๆ ได้ด้วย)

เคล็ดลับ : ควรเลือก Keyframe ที่มีรายละเอียดของบุคคล หรือสถานที่เกิดเหตุที่ชัดเจนที่สุดในการตรวจสอบบางครั้งภาพที่มีรายละเอียดที่สุดอาจจะอยู่บริเวณช่วงกลางของคลิปก็ได้

บทที่ 4

การตรวจสอบสถานที่ตั้ง และจุดเกิดเหตุ

บทที่ 4

การตรวจสอบสถานที่ตั้ง และจุดเกิดเหตุ

ภาพข่าวลวงหลายครั้งมักจะมาพร้อมกับภาพเหตุการณ์ที่ทำให้ผู้พบเห็นเกิดอารมณ์ร่วม เช่น โกรธ หรือหวาดกลัว บางครั้งเป็นภาพเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในพื้นที่ใกล้ตัวกับผู้อ่าน เมื่อผู้อ่านเห็นข้อมูลดังกล่าวก็อาจจะหลงเชื่อว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงโดยไม่ตรวจสอบให้แน่ชัดว่าสถานที่เกิดเหตุ นั้นเป็นไปตามที่เนื้อหากล่าวอ้างหรือไม่

บ่อยครั้งเราจะเจอรูปภาพ หรือคลิปวิดีโอที่นำภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตมาเล่าซ้ำ โดยกล่าวอ้างว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสด ๆ ร้อน ๆ ยิ่งองค์ประกอบในภาพมีความคล้ายกับสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์จริงเท่าไร ผู้อ่านก็จะเผลอเข้าใจผิดว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น ดังนั้นการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ รวมทั้งวันและเวลาที่เกิดเหตุจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อที่เราจะไม่ตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพที่อาศัยช่วงเวลาชุมชนสร้างสถานการณ์ จนนำไปสู่การเข้าใจผิดเป็นวงกว้าง

สังเกตองค์ประกอบในภาพ

ทักษะพื้นฐานที่เราจำเป็นต้องใช้ในการตรวจสอบและยืนยันสถานที่เกิดเหตุ ก็คือการตรวจสอบองค์ประกอบต่าง ๆ ในภาพ รวมถึงข้อมูลที่ถูกนำมากล่าวอ้าง ไม่ว่าจะเป็นการนำคีย์เวิร์ดต่าง ๆ จากเนื้อหาในรูป หรือคลิปไปค้นหาค้นหาบนเซอร์จแอนจิ้น (บทที่ 2) และการตรวจสอบภาพย้อนกลับ (บทที่ 3)

ในบางสถานการณ์ ภาพที่ปรากฏอาจจะไม่ได้มีรายละเอียดชัดเจนเพียงพอต่อการตรวจสอบภาพย้อนกลับ เราอาจจะสังเกตองค์ประกอบอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น

- ลักษณะทางสถาปัตยกรรม
- โครงสร้างถนน
- ป้ายชื่อสถานที่ หรือป้ายร้านค้า
- อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน
- ป้ายทะเบียนรถ

และอื่น ๆ ตามที่เราคิดได้

ตัวอย่าง : ภาพเหตุการณ์นี้ เราอาจจะตรวจสอบป้ายสถานที่ด้วยการพิมพ์ตัวอักษรตามภาพ และค้นหาบน Google หรือเซอร์จเอนจิ้นอื่น ๆ

ที่มา: ประชาไท

ยืนยันสถานที่เกิดเหตุด้วยแอปพลิเคชันแผนที่

เมื่อเราได้เบาะแสของสถานที่เกิดเหตุ เช่น ชื่อสถานที่ เราสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นไปค้นหาบนแพลตฟอร์มแผนที่ต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบว่าสถานที่เหล่านั้นมีอยู่จริงหรือไม่ และภาพสถานที่จริงตรงกับภาพที่ปรากฏบนสื่อหรือไม่

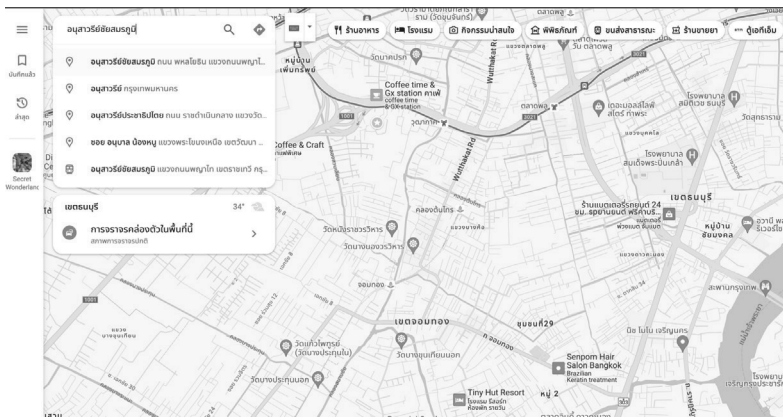
ตรวจสอบยืนยันสถานที่ตั้งด้วย Google Maps และ Street View

Street View เป็นฟีเจอร์บน Google Maps (maps.google.com) ที่ผู้ใช้งานสามารถดูภาพสถานที่ที่ตั้งจริงได้แบบ 360 องศา ในระนาบเดียวกับสายตา เสมือนว่าผู้ใช้งานกำลังยืนอยู่ในสถานที่จริง

วิธีการใช้งาน Street View

Street View เป็นฟีเจอร์บน Google Maps (maps.google.com) ที่ผู้ใช้งานสามารถดูภาพสถานที่ที่ตั้งจริงได้แบบ 360 องศา ในระนาบเดียวกับสายตา เสมือนว่าผู้ใช้งานกำลังยืนอยู่ในสถานที่จริง

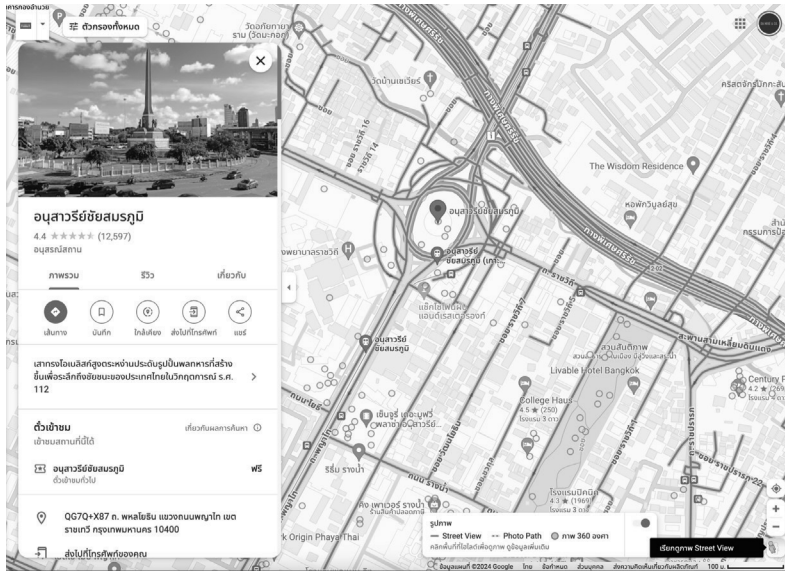
1. เข้าไปที่ Google Maps (maps.google.com) แล้วกรอกชื่อสถานที่ที่ต้องการตรวจสอบบริเวณช่งค้นหา

2. เมื่อระบุสถานที่ที่ต้องการค้นหาได้แล้ว ให้กดไอคอนพิกแมนสีเหลืองบริเวณมุมขวาล่างของจอ จากนั้นระบบจะระบุพื้นที่ที่มีข้อมูลภาพ Street View เป็นเส้นสีฟ้าบนแผนที่

3. คลิกที่บริเวณเส้นสีฟ้าตรงจุดที่ต้องการตรวจสอบภาพ Street View

4. คุณสามารถใช้เมาส์เลื่อนแผนที่ไปมา หรือกดแป้นคีย์บอร์ดลูกศรขึ้น, ลง, ซ้าย, ขวา เพื่อเคลื่อนที่ไปยังจุดต่าง ๆ

เครื่องมือแผนที่ทางเลือก

1. Google Earth และ Google Earth Pro :

ในกรณีพื้นที่ที่ต้องการตรวจสอบไม่มีภาพ Street View คุณสามารถใช้ Google Earth และ Google Earth Pro ในการตรวจสอบภาพถ่ายดาวเทียมบริเวณจุดดังกล่าวได้

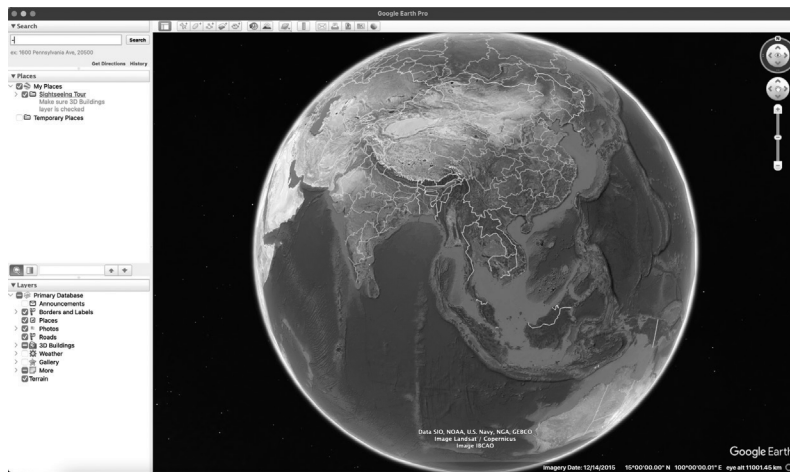
- Google Earth เป็นเวอร์ชันเว็บ (earth.google.com) เข้าใช้งานผ่านเว็บเบราว์เซอร์ วิธีการใช้งานจะคล้ายกับ Google Maps คือ พิมพ์ชื่อสถานที่ที่ต้องการตรวจสอบ จากนั้นใช้เมาส์และแป้นลูกศรในการเคลื่อนที่แผนที่ไปมา

หน้าตาของ Google Earth (earth.google.com)

เคล็ดลับ : หากต้องการหมุนแผนที่แนวระนาบ หรือปรับให้ใกล้เคียงระดับสายตา ให้กดปุ่ม Shift ค้างไว้ จากนั้นคลิกเมาส์ปุ่มขวาแล้วเลื่อนไปมา

- Google Earth Pro เป็นแอปพลิเคชันที่คุณสามารถติดตั้งบนคอมพิวเตอร์ ใช้งานได้ทั้งบนแมคและวินโดวส์ ข้อดีคือคุณสามารถชมภาพถ่ายดาวเทียมได้โดยไม่จำเป็นต้องมีสัญญาณอินเทอร์เน็ต และยังมาพร้อมกับฟีเจอร์อื่น ๆ ที่มากกว่าเวอร์ชันเว็บ

หน้าตาของ Google Earth Pro

เคล็ดลับ : หากต้องการหมุนแผนที่แนวระนาบ หรือปรับให้ใกล้เคียงระดับสายตา ให้กดปุ่ม Shift ค้างไว้ จากนั้นคลิกเมาส์ปุ่มขวาแล้วเลื่อนไปมา

2. Bing Maps : แพลตฟอร์มแผนที่ที่พัฒนาโดย Microsoft มาพร้อมฟังก์ชันต่าง ๆ คล้ายกันกับ Google Maps
3. Baidu Maps : แพลตฟอร์มแผนที่ที่พัฒนาโดยบริษัทในจีน เหมาะสำหรับตรวจสอบสถานที่ในประเทศจีน
4. Naver Maps : แพลตฟอร์มแผนที่ที่พัฒนาโดยบริษัทในเกาหลี มีรายละเอียดของสถานที่ในเกาหลีมากกว่า Google Maps

แผนที่ทางประวัติศาสตร์ สำหรับตรวจสอบภาพเก่าที่อาจนำมาเล่าซ้ำ

การนำภาพเก่ามาเล่าซ้ำ เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่มีจاذาซิมักจะนำมาใช้เพื่อทำให้ประชาชนตื่นตระหนกกับสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น เช่น การนำภาพเหตุการณ์ความรุนแรงของสงครามที่เคยเกิดขึ้นในอดีตมาใช้กับสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งภาพที่เห็นอาจมีความรุนแรงกว่าสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นจริง

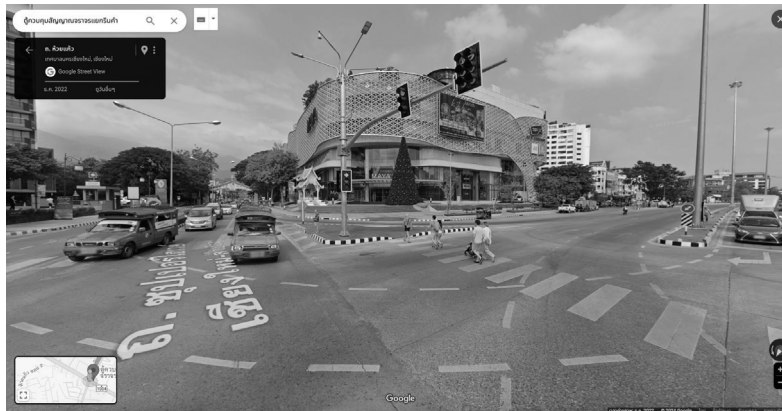
ใน Google Maps มีฟังก์ชันตรวจสอบภาพทางประวัติศาสตร์ (Historical Imagery) ผู้ใช้งานสามารถตรวจสอบได้ว่าสถานที่ดังกล่าวในอดีตแตกต่างจากปัจจุบันอย่างไร

วิธีการตรวจสอบภาพทางประวัติศาสตร์

การนำภาพเก่ามาเล่าซ้ำ เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่มีจรรยาบรรณจะนำมาใช้เพื่อทำให้ประชาชนตื่นตระหนกกับสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น เช่น การนำภาพเหตุการณ์ความรุนแรงของสงครามที่เคยเกิดขึ้นในอดีตมาใช้กับสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งภาพที่เห็นอาจมีความรุนแรงกว่าสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นจริง

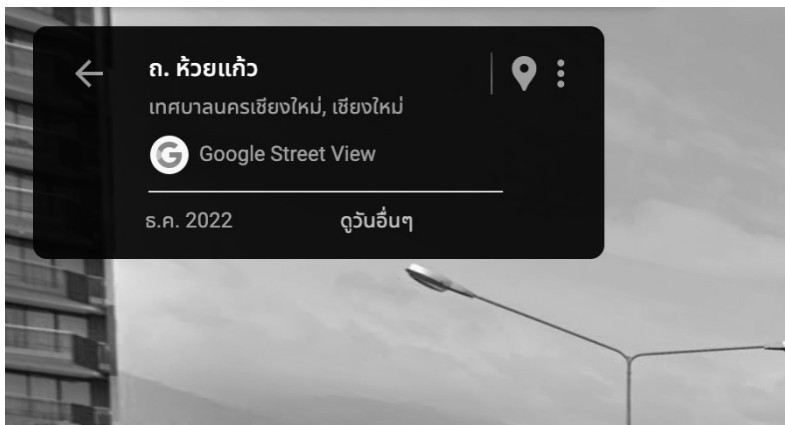
ใน Google Maps มีฟังก์ชันตรวจสอบภาพทางประวัติศาสตร์ (Historical Imagery) ผู้ใช้งานสามารถตรวจสอบได้ว่าสถานที่ดังกล่าวในอดีตแตกต่างจากปัจจุบันอย่างไร

1. ตรวจสอบตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่บน Google Maps ด้วย Street View

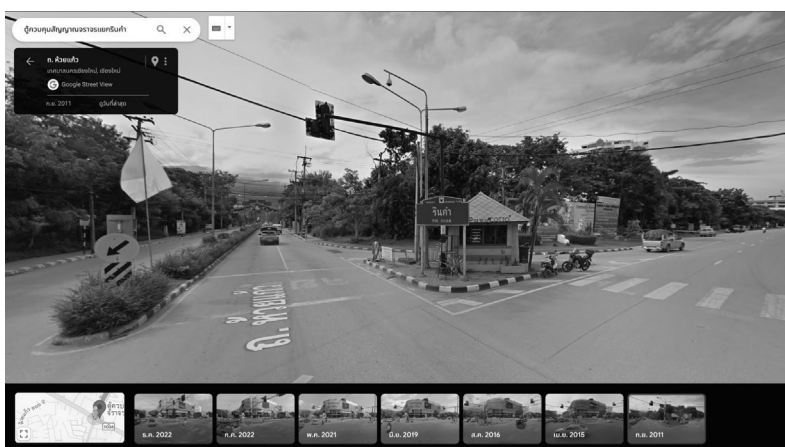
2. บริเวณด้านบนซ้ายของจอ คลิกที่ “ดูวันอื่น ๆ”

3. ภาพ Street View ในช่วงวันอื่น ๆ จะปรากฏบริเวณด้านล่างของจอ

4. คลิกเพื่อตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของสถานที่ที่ค้นหาในช่วงเวลาต่าง ๆ

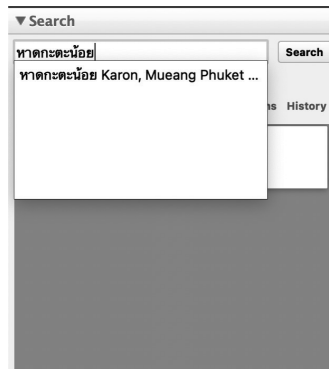

ตรวจสอบภาพถ่ายดาวเทียมทางประวัติศาสตร์ด้วย Google Earth Pro

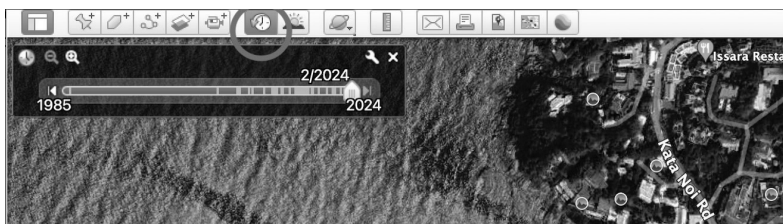
บน Google Earth Pro มีฟังก์ชันตรวจสอบภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์เช่นเดียวกับ Google Maps เราสามารถใช้ฟังก์ชันนี้ตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ต่าง ๆ แบบมุมมองสูง เหมาะเป็นอย่างยิ่งกับการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิศาสตร์ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การเพิ่มขึ้นของอาคาร หรือ สิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น

วิธีการใช้งาน

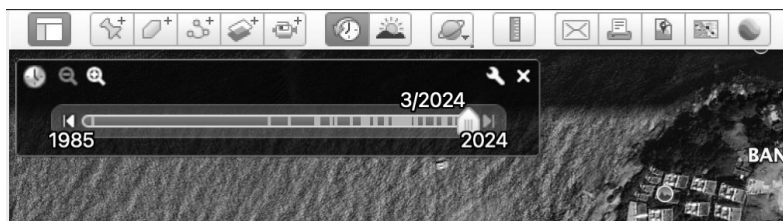
ค้นหาตำแหน่งสถานที่ด้วยการพิมพ์ชื่อสถานที่บริเวณแถบค้นหาด้านบนซ้าย จากนั้นกด Search

เมื่อได้ตำแหน่งสถานที่ที่ต้องการ ให้กดไอคอนรูปนาฬิกา บริเวณแถบเครื่องมือด้านบน

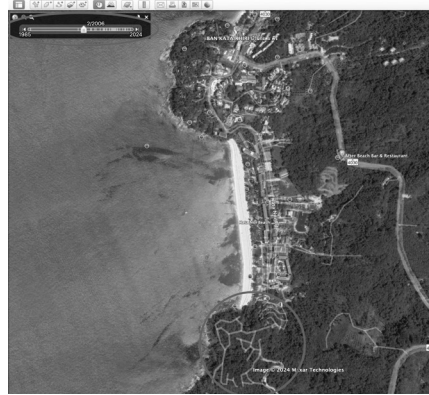
เลื่อนเพื่อเลือกช่วงเวลาของภาพถ่ายดาวเทียมที่ต้องการ

ตัวอย่าง เราสามารถเห็นความแตกต่างของภาพถ่ายดาวเทียมบริเวณหาดกะตะน้อย จ.ภูเก็ต ระหว่างภาพล่าสุดในเดือนกุมภาพันธ์ 2024 และเดือนกุมภาพันธ์ 2006 เราจะเห็นว่ามีการเพิ่มขึ้นของจำนวนบ้านเรือนบริเวณดังกล่าวอย่างชัดเจน

ภาพถ่ายดาวเทียมบริเวณหาดกะตะน้อยเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2024

ภาพถ่ายดาวเทียมบริเวณหาดกะตะน้อยเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2006

Checklist การตรวจสอบสถานที่และจุดเกิดเหตุด้วยเครื่องมือแผนที่

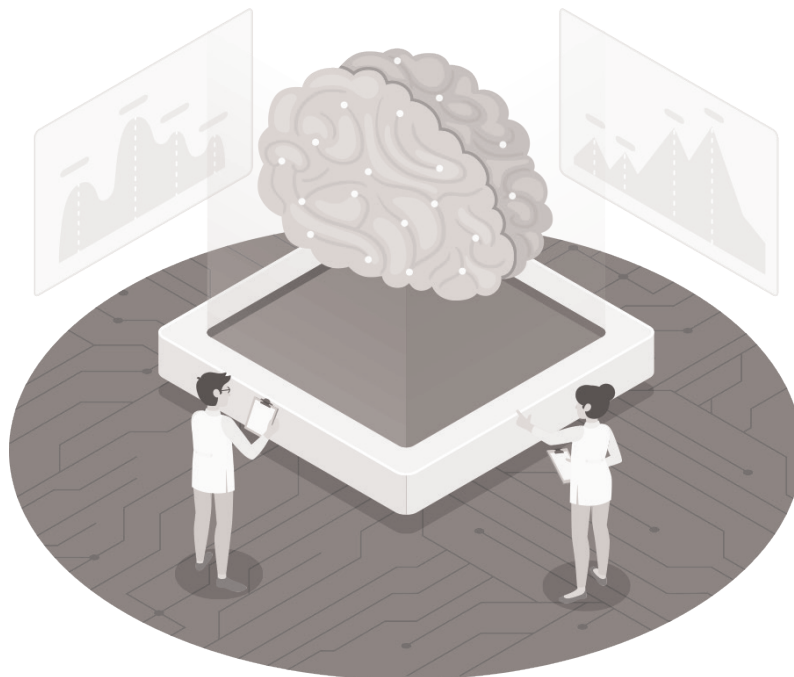
- หาเบาะแสในภาพ หรือคลิป เช่น ป้ายชื่อ สถาปัตยกรรมที่โดดเด่น
- นำเบาะแสดังกล่าวไปค้นหาตำแหน่งสถานที่ด้วยเซิร์จเอนจิน หรือเครื่องมือแผนที่ เช่น Google Maps
- บน Google Maps เปิด Street View เพื่อเปรียบเทียบภาพเหตุการณ์ กับภาพใน Street View ว่าเหมือนกันอย่างน้อยแค่ไหน
- หากพบความแตกต่าง ให้ลองเปิดภาพทางประวัติศาสตร์ เพื่อเปรียบเทียบว่าจุดที่ต่างกันเกิดขึ้นในช่วงเวลาใด เพราะบ่อยครั้งมีจรรยาบรรณที่นำภาพเหตุการณ์เก่ามาเล่าซ้ำเพื่อหลอกให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว
- เลือกใช้เครื่องมือแผนที่ทางเลือก เช่น Google Earth หรือ Google Earth Pro ในกรณีที่พื้นที่ที่ต้องการตรวจสอบไม่มีภาพ Street View

เขียนโดย: ธนภณ เรามานะชัย, ผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจสอบข้อเท็จจริงภาคีโคแพค

บทที่ 5

ทำความเข้าใจ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence – AI)
และ การตรวจสอบภาพ AI เบื้องต้น

ผู้เขียน : พิรพล อนุตรสถิ

ทำความเข้าใจ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence – AI) และ การตรวจสอบภาพ AI เบื้องต้น

หากเปรียบเทียบ “การตรวจสอบข้อเท็จจริง” เป็นทักษะการต่อสู้เพื่อต่อต้านและป้องกันภัยภัยให้สังคมแล้วการมาของ AI หรือ “เอไอ” ก็คงจะเป็นสัญญาณการเปลี่ยนผ่านด้านยุทธโธปกรณ์ยกระดับการต่อสู้สู่สมรภูมิใหม่ ซึ่งไม่ถูกจำกัดและกำหนดด้วยเกณฑ์และกฎเดิม ๆ

เตรียมใจให้พร้อม

ตามที่ได้เรียนรู้ในบทก่อนหน้าแล้วว่า สิ่งสำคัญในการตรวจสอบข้อเท็จจริงนั้น คือ การตั้งคำถาม สังเกต มองหาจุดน่าสงสัย และใช้เครื่องมือเพื่อแกะรอยตามหาแหล่งต้นตอ ก่อนจะประมวลเพื่อประเมินข้อสรุปจากข้อเท็จจริงที่ค้นพบ

แต่จะทำอย่างไร ? ถ้าข้อมูลต่าง ๆ ล้วนข้างตุสมเหตุสมผล ไม่น่าสงสัย ไม่เห็นพิรุณพิตปกติใด ๆ อีกทั้งการสืบค้นหาต้นทางก็แทบจะเป็นไปไม่ได้ ในขณะเดียวกัน สารพัดเครื่องมือที่เคยใช้ ต่างก็ล่าหลังและใช้การไม่ได้

นั่นคือ บางลักษณะของสถานการณ์ที่เราทุกคนกำลังก้าวเข้าไป ในยุคแห่งข่าวสารที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยสำคัญ คือ “ปัญญาประดิษฐ์”

ในบทนี้จะได้เรียนรู้ 3 ส่วนสำคัญ เพื่อนำท่านสู่การเตรียมรับมือกับโลกแห่งเอไอ

1. รู้จักและเข้าใจ “เอไอ”

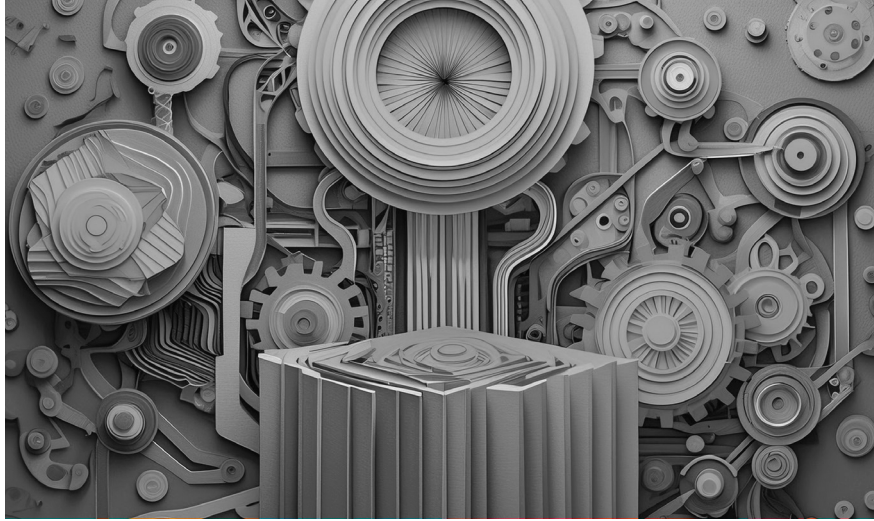
- กำเนิด AI : Can machines think?
- สูยุค Gen AI
- เมื่อโลกรู้จัก Gen AI
- Gen AI ทำอะไรได้บ้าง
- สัมผัสเอไอด้วยตัวคุณเองก่อน

2. สืบหาผลผลิตจาก “เอไอ”

- เข้าใจ “ข้อจำกัด” และ “อคติ” ของเอไอ
- อะไรจะเกิดขึ้น ? เมื่อ “เอไอ” โลดแล่นในดินแดนข้อมูลลวง
- ลักษณะข้อมูลลวงที่เกี่ยวข้องกับเอไอ

3. ตรวจสอบและตรวจจับ “เอไอ”

- แนวทางการตรวจจับ-ตรวจสอบ ภาพและข้อมูลจากเอไอ
- บทบาทของแพลตฟอร์ม : ภูมิจำกัดสำคัญสู่สังคมรู้ทันเอไอ
- อนาคตที่ต้องเตรียมพร้อม

1. รู้จักและเข้าใจ “เอไอ”

กำเนิด AI : Can machines think?

“ปัญญาประดิษฐ์” แปลจากคำในภาษาอังกฤษ “Artificial Intelligent”

นิยมเรียกเป็นอักษรย่อว่า A.I. (เอไอ)

เอไอ เป็นผลจากความพยายามของมนุษย์ ในการพัฒนาให้สิ่งประดิษฐ์หรือเครื่องจักรอย่าง คอมพิวเตอร์ หรือ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน หรือบริการออนไลน์ มีความสามารถในการวิเคราะห์เชิงลึก คล้ายกับกลไกการคิดหรือการใช้ “ปัญญา” ของมนุษย์ ทำให้เครื่องจักรสามารถทำงานคำสั่งที่ซับซ้อน ซึ่งรวมไปถึงการ “ดู” “เข้าใจ” “แปลภาษา” “ให้คำแนะนำ” และอื่น ๆ

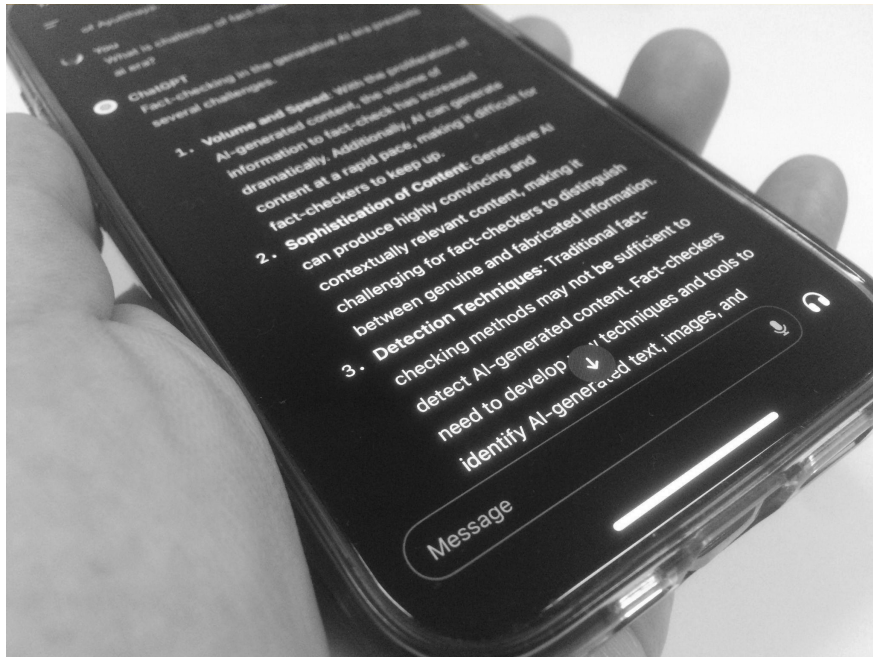
ในบทความวิชาการเมื่อปี 1950 “อลัน ทัวริง” บิดาของวิทยาการคอมพิวเตอร์ แกลงคำถาม ท้าทายไว้ว่า “I propose to consider the question, Can machines think?” และ กลายเป็นแรงผลักดันต่อการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์จากรุ่นสู่รุ่น

สู่ยุค Gen AI

เส้นทางของเอไอ เริ่มจากการสำรวจความฝัน สู่การประยุกต์ตรรกศาสตร์ นำสู่ยุคประมวลข้อมูล สู่ยุคการสร้างโครงข่ายเลียนแบบสมองมนุษย์ และก้าวกระโดดสู่ยุคกำเนิดของ Generative AI หรือ Gen AI

Gen AI (เจ็น-เอไอ) คำเรียกการประยุกต์ใช้เอไอ เพื่อ “สร้าง” ข้อมูลสารสนเทศใหม่ ไม่ว่าจะ เป็น ข้อความรูปภาพ วิดีโอ เสียง เพลง หรือแม้แต่เขียนโค้ด

...และ Gen AI นี้เองที่กำลังกลายเป็นอีกเครื่องมือสำคัญของมวลมนุษย์ ไม่ต่างจากอีกหลายซูเปอร์เทคโนโลยีที่เคยมีมา นั่นคือ Gen AI จะเป็นได้ทั้ง “เครื่องมือเพื่อสร้างสรรค์” และ “อาวุธเพื่อทำลาย”

เมื่อโลกรู้จัก Gen AI

จริง ๆ แล้ว “เอไอ” อยู่กับเรามาเนิ่นนานกว่าที่เราจะรู้ตัว เครื่องมือค้นหาอย่าง Google แพลตฟอร์มโซเชียลดิง ระบบแปลภาษา ระบบรู้จำคำสั่งเสียง อัลกอริทึม แต่งภาพ แนะนำเนื้อหา และสิ่งที่เรียกว่า “อัจฉริยะ-smart” อีกรวมมากมาย ล้วนใช้เอไอเป็นพลังการทำงานอยู่ในเบื้องหลัง

แต่สำหรับ “Gen AI” เพิ่งเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ผ่านบริการเอไอสนทนาที่ชื่อว่า ChatGPT จาก OpenAI ซึ่งเปิดตัวเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2022 ด้วยจุดเด่นเป็นผู้ช่วยส่วนตัวที่มีความสามารถการประมวลผลคำสั่งอย่างลึกซึ้งซับซ้อน และมีการโต้ตอบอย่างชาญฉลาด จึงครองใจผู้ใช้อย่างรวดเร็ว

ก่อนที่จะกระเพื่อมเป็นกระแสทั่วโลก เมื่อบริษัทเทคโนโลยีต่างตื่นตัว เรียงรายเปิดบริการ Gen AI ในแบบฉบับของตน ในขณะที่มีบริษัทตั้งใหม่ด้านเอไอเกิดขึ้นมากมาย ส่งสัญญาณการมาถึงของสารพัดชิ้นเนื้อหาและข้อมูลใหม่ ๆ ที่สรรค์สร้างมาจากฝีมือของเอไอล้วน ๆ

Gen AI ทำอะไรได้บ้าง

สร้างเนื้อหาใหม่ - ตั้งแต่ตอบข้อความสั้น ๆ บทความยาว ๆ สรุปรายชื่อเป็นเล่ม ๆ แต่งกลอน เขียนเนื้อเพลง ดนตรี ภาพวาด ภาพจริง ภาพเขียน กราฟิก สไลด์ คลิปวิดีโอ ฯลฯ ซึ่งตามปกติแล้ว มนุษย์ทั่วไปใช้เวลาในการสร้างสรรค์ แต่ Gen AI อาจใช้เวลาเพียงไม่กี่วินาที

จัดสรรประสบการณ์เฉพาะบุคคล - ผู้ให้บริการไม่จำเป็นต้องสร้างเนื้อหาเดียวเพื่อลูกค้าทุกคนเพราะ Gen AI สร้างเนื้อหาเฉพาะที่เหมาะสมสำหรับแต่ละบุคคลได้อย่างรวดเร็ว

ทำงานให้โดยอัตโนมัติ - Gen AI สามารถถูกสั่งให้จัดการเนื้องานบางอย่างได้โดยอัตโนมัติ เช่น สรุปรายการประชุม เติบความจำตามเงื่อนไข เขียนรายงานจากข้อมูลสถิติ หรือแม้แต่สร้างสไลด์เพื่อนำเสนองาน

Gen AI ยังทำอะไรได้อีกมาก แต่ด้วยตัวอย่างความสามารถข้างต้น ก็ทำให้เกิดการประยุกต์ใช้ได้อย่างหลากหลายและกว้างขวาง เช่น

- สั่งให้ Gen AI คิดข้อความโฆษณา แต่งโพสต์โซเชียล ที่เจาะจงสำหรับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย
- สั่งให้ Gen AI ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ เตรียมเข้าสู่ตลาดได้เร็วขึ้น
- หรือแม้แต่ สั่งให้ Gen AI สร้างข้อมูลปลอม คลิปวิดีโอหลอกหลวง ที่แนบเนียน และนี่แหละคือโจทย์ปัญหาของเรา!

สัมผัสเอไอด้วยตัวเองก่อน

หากต้องการตรวจสอบเอไอ คุณต้องคุ้นเคยกับเอไอ และไม่มีวิธีใดจะดีไปกว่าการทดลองใช้เอไอด้วยตัวเอง

Prompt “พรอมต์” คือ คำเรียกชุดคำสั่งที่เราป้อนเพื่อสั่งงานเอไอ เอไอจะทำงานได้แค่ไหนขึ้นอยู่กับพรอมต์ที่เราเขียนใส่เข้าไปด้วย

นอกจากการทดลองใช้ความสามารถต่าง ๆ ที่อาจจะหือหวาตื่นตาตื่นใจแล้ว ขอให้ลอง “ทดสอบ” ความแม่นยำถูกต้องของเอไอ เพื่อที่เราจะได้เข้าใจข้อจำกัด เช่น

- ลองสอบถามข้อมูลที่เรารู้คำตอบอยู่แล้ว
- ลองสั่งงานให้เอไอสร้างภาพที่ดูสมจริง
- ลองสั่งให้เอไอเขียนหรือสร้างเนื้อหา แล้วคุณลองตรวจสอบข้อเท็จจริงเนื้อหาชิ้นนั้น

นี่คือตัวอย่างบริการ Gen AI ที่คุณสามารถลองเข้าใช้ให้คุ้นเคยได้ไม่ยาก (ใช้งานพื้นฐานได้ฟรี)

ChatGPT - chat.openai.com

เจ้าของ : Open AI

เอไอในรูปแบบคู่สนทนา ที่สามารถคุยกับเราได้อย่างน่าทึ่ง

Gemini - gemini.google.com

เจ้าของ : Google

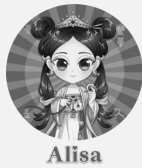
เอไอในรูปแบบคู่สนทนาที่ Google นำมาผนวกกับแทบทุกบริการหลัก (ชื่อเดิมคือ bard)

Copilot - www.bing.com/chat

เจ้าของ : Microsoft

เอไอที่ Microsoft พัฒนาขึ้นเพื่อให้กลายเป็นเอไอพื้นฐานประจำระบบปฏิบัติการยอดนิยมอย่าง Windows และแอปตระกูล Office

Alisa - alisamaid.com

เจ้าของ : บริษัทรุ่งเรืองตลอดไป จำกัด (มหาชน)

บริการเอไอที่มีความเป็นไทยและเข้าใจคนไทย สามารถเข้าใช้ผ่านการเพิ่มเพื่อนใน LINE

Claude - claude.ai

เจ้าของ : Anthropic

เอไอคู่สนทนาอีกหนึ่งทางเลือก ที่อาจมีความเหมาะสมกับบางท่าน

Imagine - imagine.art

เจ้าของ : Vyro.ai

Text to image เปลี่ยนข้อความให้เป็นภาพ (ชื่อเดิม คือ MidJourney)

Synthesia - synthesia.io

เจ้าของ : Synthesia

AI Video Generator เปลี่ยนข้อความให้เป็นคลิปวิดีโอบุคคล กำลังพูดได้อย่างแนบเนียน ราวกับถ่ายทำมาจริง

หลังจากเข้าใจที่มาและความสามารถของเอไอกันไปแล้ว ในส่วนถัดไป เราจะเข้าใจเอไอให้มากขึ้น ในสิ่งที่สำคัญไม่แพ้กัน นั่นคือ “ข้อจำกัด” และ “อคติ” ของเอไอ ผ่านมุมมองของหลากหลาย “ผลผลิตลวง”

2. สำรวจผลผลิตลวงจาก “เอไอ”

เอไอ เป็นเครื่องจักรไร้ตัวตนที่ดูเหมือนจะมีความชาญฉลาด แต่ที่จริงแล้ว มันก็ยังคงเป็นเพียง “เครื่องมือ” อีกชนิดหนึ่ง ซึ่งจะถูกบงการโดย “ผู้ใช้” อย่างไรก็ตาม ด้วยความสามารถในการรังสรรค์ข้อมูลใหม่อย่างที่มนุษย์ไม่เคยพบเจอมาก่อน อาจทำให้ผู้ใช้บางรายตกอยู่ในสถานะกลับกัน คือ “ถูกเอไอบงการ” โดยไม่รู้ตัว

เข้าใจ “ข้อจำกัด” และ “อคติ” ของเอไอ

เอไอ (ยัง) ไม่ได้เป็นพหูสูตรที่รู้ทุกเรื่อง หรือ ทำได้ทุกอย่าง เพียงแต่มั่นทำตัว “ราวกับว่า” รู้ดีไปหมด

เอไอ รู้และเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านการเสพประมวลข้อมูลขนาดใหญ่มาก (ศัพท์เทคนิคเรียกว่า LLM - Large Language Model) จากนั้นมันจึงเรียนรู้และสร้างสถิติและความสัมพันธ์ ก่อนจะนำผลลัพธ์นั้นมาเป็นแนวทางตั้งต้นเพื่อใช้สร้างข้อมูลใหม่ ๆ ได้

ดังนั้น ผลลัพธ์ที่มาจากเอไอ จึงอาจมีแนวโน้มแฝงด้วย “อคติ” บางอย่าง อันเกี่ยวเนื่องจาก ชุดข้อมูล (dataset) ที่นำมาฝึกสอน (train) มัน ดังนั้น นักตรวจสอบข้อเท็จจริง จึงต้อง ตระหนักในข้อจำกัดและอคติของเอไอ

อคติของเอไอ

เอไอโกหกได้อย่างแนบเนียน

แม้ว่ารูปแบบลักษณะเนื้อหาที่เอไอมอบให้จะดูน่าเชื่อถือเพียงใด แต่เนื้อหาภายในอาจไม่เคย เป็นความจริงเลยแม้แต่น้อย

คำตอบที่เจือด้วยอคติ

แน่นอนว่า หากมันไปเรียนรู้จากเนื้อหาที่มนุษย์เขียนอย่างมีอคติ สิ่งที่มีนัยเข้าใจ และเนื้อหาที่ มันรังสรรค์ใหม่ออกมา ก็อาจเอนเอียงไปตามอคติเหล่านั้น

แหล่งข้อมูลที่เลือกด้วยอคติ

เอไออาจบอกคำตอบที่สวยหรู แต่แท้จริงแล้วอ้างอิงมาจากแหล่งต้นทางที่มีอคติ

เอไออาจถูกหลอกมาอีกที

เอไออาจกลายเป็นเป้าหมายของการเจาะจงบิดเบือนไปที่แหล่งข้อมูลต้นทาง จนทำให้คำตอบ ของเอไอเต็มไปด้วยข้อมูลหลอกลวง

เอไอไม่เข้าใจบริบท

คำศัพท์เฉพาะ คำสแลง ภาษาปาก สรรพนาม และมิติทางสังคมวัฒนธรรมอีกมากมาย ที่เอไอ ไม่อาจจะเข้าใจและเชื่อมโยงได้ คำตอบที่ได้จากเอไออาจจะมีผิดพลาดอย่างร้ายแรง

เอไอไม่รู้ประวัติศาสตร์ (แม้ว่าจะทำเหมือนรู้)

เอไอเรียนรู้ข้อมูลจากอดีตที่มีขอบเขตเวลา เราจึงไม่สามารถคาดหวังได้ว่า ข้อมูลจากเอไอคือเรื่องราวทั้งหมดของเหตุการณ์จริง

เอไอไม่รู้อนาคต (แม้ว่าจะทำเหมือนรู้)

การที่เอไอเรียนรู้จากชุดข้อมูลขนาดใหญ่ แปลว่า ข้อมูลทั้งหมดที่เอไอใช้เป็นฐานนั้น มาจากอดีตทั้งสิ้น แม้ว่าเอไอในยุคใหม่จะเริ่มผนวกข้อมูลปัจจุบันเข้าไปได้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า มันจะทำนายอนาคตได้

หากนักตรวจสอบข้อเท็จจริงจะใช้เอไอ สร้างสรรค์ ตรวจสอบ อย่าลืมนึกว่า ต้องตรวจสอบซ้ำให้ถี่ถ้วนก่อนนำไปใช้ในนามตนเอง

อะไรจะเกิดขึ้น ? เมื่อ “เอไอ” โลดแล่นในดินแดนข้อมูลลวง

โลกยุคหลังโควิด ฉายภาพที่ชัดเจนถึงผลกระทบทางลบจาก “ข้อมูลข่าวสารอันไร้ระเบียบ” (Information Disorder) และสถานการณ์การแพร่ระบาดของข้อมูลข่าวสาร (Infodemic) ที่กระทบต่อสังคมโลกอย่างถ้วนทั่ว และเป็นหนึ่งในภัยคุกคามในทุกระดับและทุกวงการ

- การมาถึงของเอไออันทรงพลัง ในช่วงเวลานี้ เป็นเหมือนตัว “ยกกำลัง” ให้กับทุกมิติของสถานการณ์
- เอไอ ทำให้สถานการณ์ “ใคร ๆ ก็เป็นผู้สร้างเนื้อหาได้” กลายเป็น “ใคร ๆ ก็เปิดโรงงานสร้างเนื้อหาได้”
- เนื้อหาที่สร้างง่ายด้วยต้นทุนต่ำอยู่แล้ว จะยังมีต้นทุนต่ำลงไปอีก เมื่อใช้เอไอช่วยทำซ้ำเพิ่มปริมาณขึ้นเนื้อหา
- เอไอ ช่วยให้การสร้างเนื้อหาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง “ตลอดเวลา” ไม่ต้องอิงเวลาหยุดพักตามข้อจำกัดของมนุษย์
- ปริมาณและความหลากหลายของเนื้อหาจะเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะเนื้อหาประเภทที่การตรวจสอบทำได้ยาก คือ ภาพ วิดีโอ และเสียง
- การใช้เอไอ เพื่อปลอมแปลง สวมรอย เป็นบุคคลอื่น จะทำได้ง่ายยิ่งขึ้น และแนบเนียนยิ่งขึ้น
- ที่สำคัญ ข้อมูล เนื้อหา ภาพ คลิป หรือชิ้นสื่อที่สร้างขึ้นด้วยเอไอ อาจจะมีคุณภาพแนบเนียนจนจับสังเกตได้ยากขึ้น

ลักษณะข้อมูลลวงที่เกี่ยวข้องกับเอไอ

- 1. บทความและข้อเขียนจากเอไอ** - อาจพบการแพร่กระจายของข้อมูลที่ดูน่าเชื่อถือและสมจริงและมีประสิทธิภาพในการโน้มน้าวใจมากยิ่งขึ้น รวมทั้ง อาจมีประชาชนบางส่วนใช้บริการสนทนากับเอไอ และเข้าใจว่า คำตอบจากเอไอจะเป็นความจริงทุกประการ แล้วจึงอาจนำข้อความดังกล่าวมาเผยแพร่ต่อในสื่ออื่น
- 2. Deepfake** - การปลอมแปลงอย่างแนบเนียนในรูปแบบวิดีโอ เช่น การสร้างคลิปวิดีโอที่ดูเหมือนบุคคลสำคัญกำลังพูด ทั้งที่จริงแล้วบุคคลนั้นไม่เคยพูดข้อความดังกล่าว อย่างไรก็ตาม วิดีโอ Deepfake ที่ถูกสร้างและส่งเพื่อหลอกลวงกันนั้น ยังพบไม่มากนัก เมื่อเทียบกับการใช้เทคนิคการหลอกลวงแบบพื้นฐาน เช่น อ่างคลิปผิดบริบท การตัดแปลงหรือตกแต่งคลิป (บางครั้งมีการเรียกการหลอกลวงลักษณะนี้ว่า Cheap Fake หรือ Shallow Fake)
- 3. ภาพที่สร้างโดยเอไอ** - ภาพเหตุการณ์ที่ดูเหมือนจริง แต่ไม่เคยเกิดขึ้นจริง อาจแพร่กระจายและสร้างความเข้าใจผิด ประกอบกับข้อมูลลวง หรือเพื่อหวังผลในการชักนำความคิด
- 4. การปลอมตัวและสวมรอย** - พบมีจอร์เจียใช้เทคโนโลยีเอไอในการเปลี่ยนภาพใบหน้าเพื่อสวมรอยเป็นบุคคลอื่นในการสนทนาผ่านระบบวิดีโอคอลล์ หรือ การปลอมเป็นบุคคลมีชื่อเสียงเพื่อสร้างคลิปหลอกลวงชวนลงทุน ขณะที่ในต่างประเทศ พบการปลอมแปลงเสียงเป็นผู้บริหาร และออกคำสั่งหลอกให้พนักงานโอนเงินออกไปให้คนร้าย
- 5. การกล่าวโทษว่าเป็นเอไอ** - กรณีนี้จะเป็นการตรงกันข้าม ในต่างประเทศ พบกรณีที่น่าสนใจ เมื่อมีการกล่าวโทษว่าคลิปวิดีโอที่เผยแพร่กัน เป็นคลิปที่สร้างโดยเอไอ แต่เมื่อพิสูจน์เชิงลึกแล้ว พบว่าน่าจะเป็นคลิปจริงมากกว่า

เมื่อรู้จักและเข้าใจ ทั้งความสามารถและข้อจำกัด รวมทั้งศักยภาพในการหลอกลวงแล้ว ในส่วนถัดไปเราจะไปสำรวจเทคนิคเบื้องต้นในการตรวจสอบและตรวจจับเอไอด้วยกัน

เจนเอไอ กับ ปรากฏการณ์ข่าวลวง และความเสี่ยงต่อการเมืองและเสรีภาพ
อ่านเพิ่มเติม <https://blog.cofact.org/gen-ai-670117/>

3. ตรวจสอบและตรวจจับ “เอไอ”

เนื้อหาที่สร้างขึ้นจากเอไอ เป็นอีกหนึ่งความท้าทาย สำหรับนักตรวจสอบข้อเท็จจริง เนื่องจากจะเป็นชิ้นข้อมูลที่มีความแนบเนียนทั้งในด้านเทคนิคและด้านเนื้อหา

- ภาพและคลิปที่สร้างโดยเอไอ เป็นการสร้างขึ้นใหม่ทั้งหมด ไม่ใช่การตกแต่งรีทัช ภายหลัง ดังนั้น จึงอาจมีความแนบเนียนที่เทคนิคคอมพิวเตอร์ไม่อาจตรวจพบได้ง่าย ยกเว้นว่าผู้สร้างภาพเหล่านั้นมีการใส่ “ลายน้ำดิจิทัล” ฝังลงไปบนภาพ
- ข้อมูลอยู่ในรูปแบบที่เป็นสากล มีมาตรฐาน น่าเชื่อถือ โดยเฉพาะ หากเป็นภาษาอังกฤษ ไวยากรณ์จะมีความถูกต้อง จึงไม่อาจสังเกตด้วยเทคนิคการมองหาคำสะกดผิดพลาด ซึ่งมักพบได้ในข้อมูลลวงทั่ว ๆ ไป
- เครื่องมือที่ระบุว่าใช้ในการตรวจสอบภาพจากเอไอ (เช่น deepware.ai) ก็อาจยังทำงานได้ไม่แม่นยำจนวางใจได้
- ขณะที่การสืบค้นหาต้นตอของชิ้นข้อมูลที่สร้างจากเอไอนั้น อาจทำได้ยากกว่า เนื่องจากไม่มีบริบทแวดล้อมที่อาจมีส่วนช่วย เช่น ข้อมูลสถานที่ในภาพ บุคคลในภาพ

ดังนั้น การตรวจจับข้อมูลลวงจากเอไอ จึงจำเป็นต้องใช้ทั้งทักษะใหม่ ร่วมกับทักษะหลักในการตรวจสอบข้อเท็จจริง ในขณะที่เครื่องมือที่จะใช้ตรวจสอบภาพและข้อมูลจากเอไอนั้น ยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอ

DeepTomCruise หนึ่งในช่องที่จุดกระแส AI Deep Fake เป็นตัวอย่างรูปธรรมให้คนทั่วไปตระหนักและสัมผัสถึงความแนบเนียนได้อย่างชัดเจน

ที่มา : <https://www.tiktok.com/@deeptomcruise>

แนวทางการตรวจจับ-ตรวจสอบ ภาพและข้อมูลจากเอไอ

ปัจจัยสำคัญก่อนสิ่งอื่นใด คือ สงสัยไว้ว่า “นี่อาจเป็นฝีมือเอไอ” ไม่หลงเชื่อเนื้อหาใด ๆ ในแรกพบ โดยเฉพาะสิ่งที่เปิดรับผ่านสื่อและอุปกรณ์ดิจิทัลทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นหน้าจอมือถือ คอมพิวเตอร์ โทรทัศน์ วิทยุ หรือสิ่งพิมพ์ หากไม่ได้เห็นกับตา และจับต้องด้วยมือจริง ๆ ยิ่งต้องระวังไว้

ขั้นตอนข้างต้นนี้สำคัญมาก เพราะหากไม่สงสัยแล้ว เทคนิค ทักษะ และเครื่องมือใด ๆ ก็จะถูกเก็บไว้แค้ในกระเป๋า

ณ ปัจจุบัน การตรวจจับความผิดปกติและ ตรวจสอบข้อเท็จจริงเนื้อหาที่น่าสงสัยว่าเป็นผลผลิตจากเอไอ ประกอบด้วย 3 แนวทางหลักที่ควรต้องใช้ประกอบกันเสมอ ก่อนตัดสินใจ

1. สังเกต ความบกพร่อง และ ความสมบูรณ์แบบ

ภาพที่สร้างโดยเอไอ จะมีลักษณะที่อาจช่วยให้สังเกตพบได้ เช่น

- ความบกพร่องไม่เป็นธรรมชาติของภาพ
- ภาพที่ไม่มีรายละเอียด เช่น ตัวอักษรอ่านไม่เป็นคำ
- ภาพใบหน้าคน รอยต่อหน้าผากกับเส้นผม บริเวณฟันขาดรายละเอียด
- ภาพบุคคล บริเวณนิ้วมือผิดปกติ ผิวพรรณเนียนเกินไป
- ภาพบุคคล ไม่กะพริบตา ตานิ่งเกินไป ศีรษะไม่ขยับ
- ภาพบุคคล เมื่อหันหน้า เกิดรอยต่อที่ไม่แนบเนียน
- ข้อเขียน ที่ดูสมบูรณ์แบบเกินไป
- ข้อเขียน ที่ขาดการอ้างอิง หรือ แหล่งอ้างอิงไม่มีอยู่จริง
- ข้อเขียน ที่มีตรรกะทางภาษา หรือ รูปประโยคผิดปกติ
- การทำความเข้าใจเรื่องความหลอนของเอไอ (AI Hallucination) อาจมีส่วนช่วยเสริม

อย่างไรก็ตาม เอไอเป็นเทคโนโลยีที่ปรับตัวยกระดับประสิทธิภาพได้รวดเร็ว ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่า อีกไม่นาน ประเด็นด้านความบกพร่องหรือความสมบูรณ์แบบเกินไปเหล่านี้ อาจไม่เป็นจุดให้สังเกตหรือตรวจจับได้อีกต่อไป

2. ใช้เทคนิคและทักษะของนักตรวจสอบข้อเท็จจริง

- ตั้งคำถามถึงองค์ประกอบ เช่น ใคร อะไร อย่างไร แรงจูงใจของการสร้างหรือเผยแพร่เนื้อหา
- เสาะหาต้นฉบับหรือแหล่งต้นตอที่เผยแพร่ข้อมูลนั้น
- เสาะหาบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ตามที่ปรากฏในภาพหรือข้อมูลนั้น
- ตรวจสอบข้อเท็จจริงตามแนวทางมาตรฐาน โดยอาจแยกชิ้นการตรวจสอบ ระหว่างภาพและข้อความหรือข้อมูลที่มาด้วยกัน
- สืบหากจากกลุ่มผู้สร้างภาพด้วยเอไอ หรือ ปรัชญาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ อาจได้ข้อมูลหรือคำตอบเพิ่มเติม

3. ใช้เครื่องมือเพื่อการตรวจสอบเชิงลึก

- ปลั๊กอิน WeVerify (ชื่อเดิม InVid) ยังคงเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างมากในการตามหาต้นฉบับและวิเคราะห์ภาพ
- Frame-by-Frame หากเป็นคลิปวิดีโอ ให้ลองค่อย ๆ กดดูทีละเฟรมภาพ อาจทำให้พบเบาะแสหรือร่องรอยบางอย่าง
- Deepware.ai เป็นหนึ่งในหลายเว็บไซต์ในปัจจุบัน ที่ระบุว่าสามารถตรวจวิเคราะห์ได้ว่าภาพใดสร้างโดยเอไอ อย่างไรก็ตาม พบว่ายังไม่สามารถเชื่อผลวิเคราะห์ที่ได้เสมอไป

เรื่องราวของภาพที่สร้างด้วยเอไอ ซึ่งสุดท้ายกลายเป็นความเข้าใจผิดของหลายคนทั่วโลก

ที่มา : BuzzFeed News <https://www.buzzfeednews.com/article/christstokelwalker/pope-puffy-jacket-ai-midjourney-image-creator-interview>

บทบาทของแพลตฟอร์ม : กุญแจสำคัญสู่สังคมรู้ทันเอไอ

เนื้อหาที่สร้างโดยเอไอ แบนเนี่ยนเหมือนจริงจนไม่อาจรู้ได้ด้วยตาเปล่าและบางครั้งก็อาจจะไม่สามารถตรวจสอบได้แน่ชัด ดังนั้น กุญแจสำคัญของความมั่นคงและยั่งยืนของมวลมนุษยชนในการใช้งานเอไอจึงขึ้นอยู่กับ “ต้นน้ำ-กลางน้ำ” (ซึ่งหมายถึงตั้งแต่ บริษัทและหน่วยงานผู้ผลิต คิดค้นพัฒนาบริการเอไอ ไปจนถึงสื่อกลางอย่างบริการค้นหาและสื่อสังคมออนไลน์) จะร่วมมือกันสร้างเอไอที่ตรวจสอบย้อนกลับได้และควบคุมดูแลการสร้างสรรค์ได้อย่างมีความรับผิดชอบ

หลายบริษัทเทคโนโลยีได้เริ่มต้นวางนโยบายการใช้งานที่เกี่ยวข้องกับเอไอไว้แล้วในหลายมุมมองทั้งในมุมมองที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์และส่งต่อผลผลิตสารพัดสารพันจากเอไอ อาทิ

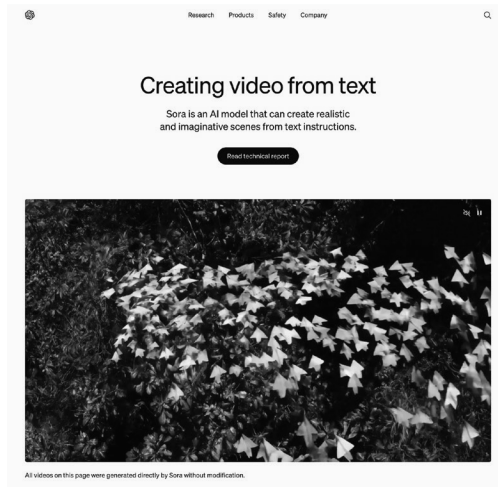
Google ระบุความสามารถในการสร้างภาพมนุษย์ หลังจากพบร่องรอยของอคติเกี่ยวกับสีผิว และความเสี่ยงการสร้างเนื้อหาที่มีความรุนแรง เครื่องมือในการสร้างภาพต่าง ๆ อาจมีการป้องกันภาพที่ผิดนโยบายเช่น มีความรุนแรง หรือ เป็น deepfake รวมทั้งมีเทคโนโลยีใส่ลายน้ำภาพจากเอไอ

YouTube ใช้เอไอตรวจจับและลบคลิปวิดีโอที่มีถ้อยคำเกลียดชัง หรือเนื้อหาอันตรายอื่น ๆ โดยมนุษย์ร่วมกลั่นกรองด้วย ทั้งนี้ แม้จะไม่ห้ามการใช้วิดีโอ deepfake แต่หากใช้ผิดมาตรฐานชุมชนก็จะถูกดำเนินการตามกระบวนการได้เช่นกัน

Meta ประกาศว่า Facebook, Instagram, Threads จะมีการแสดงป้ายเตือนภาพที่ระบบตรวจจับได้ว่าสร้างโดยเอไอ ขณะที่ภาพซึ่งสร้างโดย Meta AI จะมีลายน้ำ “Imagined with AI” ด้วย

TikTok ขอให้ครีเอเตอร์ระบุว่าเนื้อหามีการตัดแปลงตกแต่งภาพหรือไม่ และภาพใดที่ใช้เทคโนโลยีเอไอเพื่อช่วยป้องกันการแพร่กระจายของเนื้อหาที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด

X (Twitter) ติดป้ายกำกับเนื้อหาที่สร้างโดยเอไอ (รวมทั้งช่องที่เป็นหุ่นยนต์ หรือ บอต) รวมทั้งออกกฎหมายห้ามแชร์เนื้อหาที่เข้าข่ายหลอกลวง สร้างความสับสน หรือทำให้เกิดความเข้าใจผิดจนนำไปสู่อันตราย

Sora เอไอสร้างภาพวิดีโอจากข้อความ เปิดฉากสู่โลกที่ภาพวิดีโอก็ไม่อาจเชื่อถือได้อีกต่อไป
ที่มา : <https://openai.com/sora>

อนาคตที่ต้องเตรียมพร้อม

“...เรายังไม่อยู่ในจุดที่เครื่องจักรจะสามารถคิดได้ด้วยตัวเอง...” Google ระบุไว้ในบทเรียนออนไลน์เรื่อง “ระบบการเรียนรู้ของเครื่องจักร” (Machine Learning) พร้อมย้ำว่า เรายังไม่ได้เข้าใกล้ช่วงเวลาที่มีคอมพิวเตอร์คิดและตัดสินใจเองได้อย่างในภาพยนตร์ที่น่าสะพรึง

ขณะที่การประกาศนโยบาย AI ของหลายหน่วยงาน ระบุในบางตอนว่า จะไม่ใช่ AI ในการสร้างความเข้าใจผิดให้แก่ผู้คน แต่นั่นก็อาจไม่ใช่ประชากรทั้งหมดที่ถือเครื่องมือ AI ไว้ในมือ

- เราคงต้องยอมรับว่า ประสาทสัมผัส ตาและหู ของเรา ไม่แกร่งกล้าพอจะเอาชนะเอไอได้
- ระบบการตรวจจับเนื้อหาเอไอโดยอัตโนมัติ ยังใช้ไม่ได้มันัก
- ทักษะการรู้เท่าทัน ยังต้องใช้ควบคู่ไปกับเครื่องมือตรวจสอบ
- ในขณะที่เทคโนโลยีเอไอ ก็มีผู้เข้าใช้ และผู้สร้าง มากขึ้นเรื่อย ๆ
- แต่ในแง่กฎหมาย กฎระเบียบ หรือแม้แต่คนส่วนใหญ่ในอุตสาหกรรม ก็ยังคงไล่ตามหลังเทคโนโลยีเอไอกันอยู่ทั้งสิ้น

ณ เวลาที่เขียนต้นฉบับบทนี้ เรายังอยู่เพียงช่วงของการเริ่มต้นเข้าสู่ยุคแห่งเอไอเท่านั้น สิ่งที่สังคมโลกกำลังขับเคลื่อนและมุ่งหวัง คือ การสร้างระบบที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และการยกระดับความรับผิดชอบของทุกฝ่ายที่ถือเทคโนโลยีเอไอไว้ในมือ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ขณะที่นักตรวจสอบข้อเท็จจริง ก็ต้องยกระดับทักษะและความเข้าใจ

หากไม่เป็นเช่นนั้นแล้ว เทคโนโลยีเอไอ อาจกลายเป็นอีกเครื่องมือทรงพลัง ที่มนุษย์หยิบใช้เป็นอาวุธเพื่อทำลายล้างกันเอง

ข้อมูลอ้างอิง และ แหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม

Introduction to AI for Journalists

<https://newsinitiative.withgoogle.com/th/resources/trainings/introduction-to-ai-for-journalists/>

Introduction to Machine Learning

<https://newsinitiative.withgoogle.com/th/resources/trainings/is-machine-learning-the-same-thing-as-ai/>

ประวัติย่อ “แกล้ง ทวีริง”

https://th.wikipedia.org/wiki/แกล้ง_ทวีริง

WITNESS.org : Deepfakes, Synthetic Media and Generative AI

<http://gen-ai.witness.org>

บทที่ 6

3 ภารกิจ 4 ขั้นตอน
การตรวจสอบข้อเท็จจริงของ
กองบรรณาธิการโคเฟค

บทที่ 6

3ภารกิจ 4 ขั้นตอน

การตรวจสอบข้อเท็จจริงของกองบรรณาธิการโคแฟค

กุลธิดา สามะพุทธิ กองบรรณาธิการโคแฟค ประเทศไทย

“Everyone is a fact checker – ทุกคนคือนักตรวจสอบข้อเท็จจริง” คือสโลแกนของโคแฟคที่อาจแปลความหมายได้อีกอย่างหนึ่งว่า การแสวงหาความจริงหรือการทำความจริงให้ปรากฏเป็นภารกิจของเราทุกคน

โคแฟค หรือ Cofact ย่อมาจาก Collaborative Fact Checking หมายถึงการแสวงหาความจริงร่วมเพราะเราเชื่อว่าข้อเท็จจริงที่มีพลวัต มีหลายมุม และไม่ควรมีใครเป็นผู้ผูกขาดความจริง การสร้างภาคีเครือข่ายและเชื่อมโยงกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (think tank) เพื่อสร้างกลไกปัญญา รวมหมู่ (collective wisdom) ในการตรวจเช็ค สืบค้น สอบทาน ถกเถียง แลกเปลี่ยนข้อมูล และตั้งคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาต่าง ๆ ก่อนจะเชื่อหรือแชร์จึงเป็นเรื่องสำคัญและทำให้ผลการตรวจสอบข้อมูลถูกต้องรอบด้านมากขึ้น เช่น การตรวจสอบข้อเท็จจริงประเด็นสุขภาพ จะมีความเห็นทั้งจากการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์ทางเลือกที่ได้รับการรับรอง ประเด็นสิ่งแวดล้อมก็ควรมีข้อเท็จจริงทั้งจากภาครัฐ ภาควิชาการ และองค์กรพัฒนาเอกชน ส่วนประเด็นการเมือง บางครั้งเป็นการให้ข่าวในลักษณะ “โยนหินถามทาง” ทำให้ยากแก่การฟันธงว่า เป็นจริงหรือเท็จ โคแฟคจะเรียบเรียงข้อมูลและชี้ประเด็นให้ผู้อ่านใช้ดุลยพินิจของตนเองอย่างรอบด้าน

ต่อไปนี้เป็นแนวทางการตรวจสอบข้อเท็จจริงของกองบรรณาธิการโคแฟค ประเทศไทย ที่สังเคราะห์จากการทำงานจริงของเรา ประกอบกับคู่มือ Fact-Checking and Amplification Techniques for Journalists ของ Poynter Institute สถาบันวิชาการด้านสื่อสารมวลชน ผู้ก่อตั้งเครือข่ายการตรวจสอบข้อเท็จจริงสากล (International Fact-Checking Network)

3 การกิจหลักของนักตรวจสอบข้อเท็จจริง

1. สอดส่อง (Find)

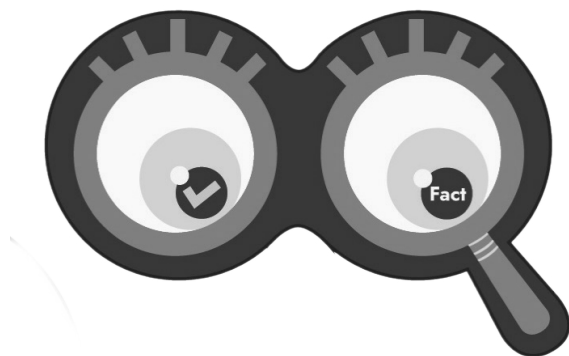
ภารกิจแรกของนักตรวจสอบข้อเท็จจริงคือตรวจสอบตราสอดส่องว่ามีเนื้อหาที่ต้องสงสัยว่าเป็นข่าวลวง ข้อมูลเท็จหรือข้อมูลบิดเบือนที่ถูกเผยแพร่ต่อสาธารณะหรือไม่ เนื้อหาเหล่านี้อาจปรากฏในโซเชียลมีเดีย การรายงานของสื่อมวลชน การอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร หรือการปราศรัยหาเสียงของนักการเมืองในช่วงเลือกตั้ง

2. สืบสาว (Check)

เมื่อพบเนื้อหาต้องสงสัย ภารกิจต่อไปก็คือการลงมือตรวจสอบ เริ่มจากการหาต้นตอแหล่งที่มา แสวงหาข้อมูล หลักฐาน คำอธิบายที่น่าเชื่อถือ เพื่อหากล้างเนื้อหาที่เป็นเท็จ

3. สะสาง (Correct)

นำข้อมูลหลักฐานมาประมวลหาข้อสรุปว่า เนื้อหาที่ตรวจสอบเป็นจริงหรือเท็จ หรือมีส่วนไหนจริง ส่วนไหนเท็จ และความจริงที่ถูกต้องคืออะไร นำเสนอเป็นรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริง พร้อม “คำวินิจฉัย” (verdict) เช่น เนื้อหาเป็นเท็จ จริงบางส่วน จริงทั้งหมด เนื้อหาบิดเบือน เนื้อหาที่สร้างความเข้าใจผิด เป็นต้น

4 ขั้นตอนตรวจสอบข้อเท็จจริง

1. เลือกเนื้อหาที่จะตรวจสอบ

ข่าวลวงหรือข้อมูลเท็จนั้นมีอยู่มากมายมหาศาล นักตรวจสอบข้อเท็จจริงย่อมไม่สามารถตรวจสอบหรือหักล้างได้ทั้งหมด และในบางกรณีข่าวลวงชิ้นนั้นอาจไม่มีน้ำหนักหรือ “คุณค่า” ที่จะหยิบมาตรวจสอบหักล้าง กองบรรณาธิการโคแพค มีแนวทางการเลือกเนื้อหาที่จะนำมาตรวจสอบ ดังนี้

- อยู่ในขอบเขตที่สามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ (fact-checkable) เพราะเนื้อหาบางอย่างไม่สามารถหาหลักฐานมาหักล้างหรือยืนยันความถูกต้องได้ เช่น คำทำนายเหตุการณ์ในอนาคต
- เป็นเรื่องที่กระทบต่อประโยชน์สาธารณะ หากไม่มีการตรวจสอบความจริงหรือหักล้างจะก่อให้เกิดอันตรายหรือสร้างความเสียหายในวงกว้าง
- มีแนวโน้มที่จะแพร่กระจายเป็นวงกว้างอย่างรวดเร็ว (viral) เพราะถ้าหากเนื้อหานั้นถูกเผยแพร่ในวงจำกัดและไม่มีแนวโน้มจะไวรัล การหยิบมาตรวจสอบอาจส่งผลกลับคือเป็นการชี้เป้าให้เนื้อหานั้นได้รับความสนใจและแพร่หลายมากขึ้น
- ไม่ตรวจสอบเรื่องส่วนตัว แม้จะเป็นบุคคลสาธารณะก็ตาม
- ไม่ตรวจสอบเนื้อหาที่เป็นความคิดเห็น ถ้อยคำเสียดสี การเล่นคำสำนวน ยกเว้นในกรณีที่ความคิดเห็นนั้นถูกนำเสนอในลักษณะที่ทำให้คนเข้าใจว่าเป็นข้อมูลจริง (fact)

ข้อมูลเท็จ 7 ประเภท

ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง มีการแบ่งข้อมูลข่าวสารเป็น 3 ประเภท ตามเจตนาการผลิตและเผยแพร่คือ Misinformation Disinformation และ Malinformation

- **Misinformation** คือ ข้อมูลผิด ที่ผู้สร้างหรือส่งต่อเชื่อว่าเป็นความจริงโดยบริสุทธิ์ใจไม่มีจุดประสงค์ร้าย
- **Disinformation** คือ ข้อมูลเท็จ ที่ผลิตและเผยแพร่โดยเจตนาร้าย เพื่อสร้างความเสียหาย
- **Malinformation** คือ ข้อมูลจริงที่เผยแพร่โดยมีเจตนาสร้างความเสียหาย เช่น การปล่อยข้อมูลส่วนบุคคล, ภาพหลุด, คลิปหลุด, ข้อความสนทนาส่วนตัว เป็นต้น

สิ่งที่โคแพคให้มีความสำคัญในการตรวจสอบเป็นพิเศษ คือ ข้อมูลเท็จที่เผยแพร่โดยเจตนาหรือ Disinformation ซึ่ง First Draft องค์กรไม่แสวงหากำไรที่รณรงค์เรื่องการตรวจสอบข้อเท็จจริงของเนื้อหาออนไลน์ได้แบ่งย่อยออกเป็น 7 ประเภท คือ

- Satire and parody เสียดสีให้ขบขัน แต่อาจมีคนหลงเชื่อว่าเป็นจริง
- False connection การพาดหัวหรือโปรยที่ไม่สอดคล้องกับเนื้อหา เพื่อยั่วให้คนคลิกเข้าไปดูเนื้อหา
- Misleading content ข้อมูลที่จงใจชี้้นำ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจผิด
- False context ข้อมูลจริง แต่ใช้ผิดบริบท
- Imposter content แอบอ้างตัวตนเพื่อหลอกหลวง เช่น เลียนแบบโลโก้สำนักข่าว
- Manipulated content การนำภาพนิ่งหรือวิดีโอจริงมาตัดต่อ เพื่อสร้างเรื่องเท็จ
- Fabricated content ทุเรื่องขึ้นใหม่ทั้งหมดเพื่อหลอกหลวง

2. สืบค้นต้นตอ

เมื่อได้เนื้อหาที่ต้องการตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้วก็ถึงมือสืบหาต้นตอว่าใครเป็นคนพูดหรือผลิตเนื้อหานั้นเผยแพร่ครั้งแรกเมื่อไหร่ โดยใคร ช่องทางใด บริบทไหน

เนื้อหาที่ระบุต้นตอได้ง่าย เช่น การแกล้งข่าว การอภิปรายในสภา การปราศรัยหาเสียง การให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน เพราะมีข้อมูลเกี่ยวกับผู้พูด วันเวลาและช่องทางการเผยแพร่เนื้อหาชัดเจน

เนื้อหาที่ระบุต้นตอได้ยาก เช่น คลิปวิดีโอ คลิปเสียง หรือเนื้อหาที่ไม่ปรากฏแหล่งที่มา แต่ถูกเผยแพร่ต่อกันไปอย่างกว้างขวางเป็นไวรัลในโซเชียลมีเดีย จนยากที่จะระบุต้นตอของเนื้อหานั้น จึงต้องอาศัย “ตัวช่วย” ในการสืบค้นต้นตอ ดังนี้

- ใช้เครื่องมือการค้นหาขั้นสูง เช่น การกำหนดวันที่ต้องการค้นหา เพื่อดูว่าเนื้อหานั้นปรากฏอยู่ในระบบคอมพิวเตอร์เป็นครั้งแรกเมื่อไหร่
- สืบค้นด้วยตัวเองจากการอ่านข้อความในโพสต์และคอมเมนต์ที่เกี่ยวข้องโดยละเอียด เพราะอาจมีการให้เบาะแสเกี่ยวกับที่มาของเนื้อหาไว้
- สืบค้นจากข่าวย้อนหลัง เพราะสื่อมวลชนอาจเคยนำเสนอเรื่องนั้น ๆ ไว้แล้ว

หากไม่สามารถระบุต้นตอได้จริง ๆ ให้รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่เนื้อหานั้นให้ได้มากที่สุด เช่นถูกพุดถึงเป็นครั้งแรก ๆ โดยใคร-เมื่อไหร่ เหตุใดจึงกลายเป็นไวรัล

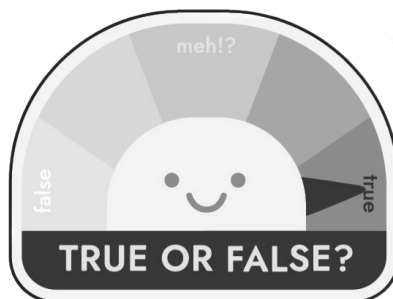
เจอข่าวลวง-ข้อมูลเท็จ ได้ที่ไหน?

- โซเชียลมีเดีย: Facebook, YouTube, TikTok, X, Instagram
- แอปพลิเคชันสนทนา: Line, Messenger
- การรายงานข่าวของสื่อมวลชน โดยเฉพาะการนำเนื้อหาจากผู้โซเชียลมีเดียหรือ UGC (User-Generated Content) มาเผยแพร่ต่อโดยไม่ผ่านการกลั่นกรองตรวจสอบให้ดี
- การปราศรัยหาเสียง การให้สัมภาษณ์ การแถลงข่าว การอภิปรายในสภา
- ประชาชนแจ้งเบาะแสข่าวลวงหรือส่งเนื้อหามาให้ตรวจสอบ ผ่านช่องทางขององค์กรที่ทำงานด้านการตรวจสอบข้อเท็จจริง เช่น เว็บไซต์ www.cofact.org และไลน์แชทบอท @Cofact ของโคแฟค

3. ตรวจสอบเนื้อหา

การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาเป็นหัวใจในการทำงานของนักตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งมีความใกล้เคียงกับการทำงานของผู้สื่อข่าวที่ต้องใช้ทักษะในการจับประเด็น ทำความเข้าใจบริบท ค้นคว้าหาข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง แต่ความแตกต่างที่สำคัญคือ ผู้สื่อข่าวเน้นการรายงานคำพูดให้ถูกต้องตรงตามที่บุคคลในข่าวพูด แต่นักตรวจสอบข้อเท็จจริงเน้นตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาที่บุคคลนั้นพูดออกมา

ความยาก-ง่ายและแนวทางในการตรวจสอบขึ้นอยู่กับบริบท ความซับซ้อนของประเด็น และประเภทของเนื้อหาที่ตรวจสอบซึ่งมีทั้งข้อความ คลิปเสียง ภาพนิ่ง และวิดีโอ

หัวใจของการตรวจสอบข้อเท็จจริงก็คือ การให้บุคคล/องค์กร/หน่วยงาน/เอกชน ที่เกี่ยวข้อง โดยตรงหรือถูกกล่าวหาหรือถูกแอบอ้าง เป็นผู้ยืนยันความถูกต้องหรือปฏิเสธเนื้อหา นั้น ประกอบกับการค้นคว้าหาข้อมูลและหลักฐานอื่น ๆ มาสนับสนุนข้อสรุปให้ได้มากที่สุด โดยใช้เครื่องมือออนไลน์ให้เป็นประโยชน์ เช่น Google Reversed Image ตรวจสอบที่มาของภาพถ่าย, InVID-WeVerify ตรวจสอบภาพในวิดีโอ, เว็บไซต์ URLVOID หรือ Norton Safe Web ตรวจสอบข้อมูลและความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์

แนวทางการตรวจสอบประเด็นข่าวลวงที่พบบ่อย

ประเด็น	ตัวอย่างข่าวลวง	แนวทางการตรวจสอบ
สุขภาพ <ul style="list-style-type: none"> การรักษาโรคมะเร็ง สรรพคุณสมุนไพร ผลข้างเคียงจากวัคซีน โรคระบาด เคล็ดลับการดูแลสุขภาพ การลดความอ้วน 	<ul style="list-style-type: none"> น้ำมะนาวโซดารักษาโรคมะเร็ง ฉีดวัคซีนทำให้แขนมีพลังแม่เหล็ก น้ำข้าวผสมไข่ขาวดิบบำรุงไต 	<ul style="list-style-type: none"> ตรวจสอบฐานข้อมูลของหน่วยงานด้านการแพทย์และสาธารณสุขว่าเคยชี้แจงข้อเท็จจริงหรือยัง เพราะประเด็นสุขภาพมักเป็นข่าวลวงวนซ้ำ สัมภาษณ์อาจารย์แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ ถ้าเกี่ยวข้องกับภาคเอกชน เช่น บริษัทผลิตยาหรือวัคซีนควรติดต่อขอคำชี้แจงด้วย
การเมือง <ul style="list-style-type: none"> ข้อกล่าวหา การใส่ร้ายป้ายสี และโจมตีทางการเมือง บิดเบือนข้อมูลเพื่อทำลายชื่อเสียง การขูดประวัติและพฤติกรรมในอดีต การแอบอ้างผลงาน 	<ul style="list-style-type: none"> รัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา มีนโยบายเอื้อคนมุสลิมเพราะเขาและภริยานับถือศาสนาอิสลาม พรรคก้าวไกลเสนอตัดลดบ้านอายุข้าราชการ 	<ul style="list-style-type: none"> ติดต่อขอคำชี้แจงจากผู้ที่เป็นเป้าของข่าวลวงหรือผู้ถูกกล่าวหา สืบค้นเอกสารทางการ เช่น มติคณะรัฐมนตรี, คำแถลงนโยบาย, ข่าวนโยบายรัฐบาล, ข่าวแจกของหน่วยงาน, บันทึกการประชุม อ้างอิงกฎหมาย กฎกระทรวง และระเบียบที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบข่าวย้อนหลังหรือวิดีโอบันทึกการประชุมสภา เพราะบางเรื่องอาจเคยมีการชี้แจงแล้ว
หลอกลวงออนไลน์ <ul style="list-style-type: none"> หลอกลวงให้ลงทุนโดยแอบอ้างชื่อบริษัท ผู้บริหารหน่วยงานของรัฐ หลอกให้สมัครงาน หลอกให้โอนเงินหรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล 	<ul style="list-style-type: none"> บ.อมตะฯ เปิดโอกาส ลงทุนเริ่มต้นที่ 1,097 บาท รับเงินปันผลได้เลย 7% ต่อสัปดาห์ ประกันสังคม เปิดรับพนักงาน part-time ไม่ต้องเดินทาง 400-1600 ต่อวัน 	<ul style="list-style-type: none"> ติดต่อองค์กร/หน่วยงาน/บุคคลที่ถูกแอบอ้าง ให้ชี้แจงข้อเท็จจริง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญหรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านการลงทุน การจ้างงาน การปกป้อง ข้อมูลส่วนบุคคล อ้างอิงกฎหมาย ระเบียบ ที่เกี่ยวข้อง

ประเด็น	ตัวอย่างข่าวลวง	แนวทางการตรวจสอบ
มาตรการของภาครัฐ <ul style="list-style-type: none"> สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ มาตรการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจในสถานการณ์พิเศษ มาตรการแก้ปัญหาปากท้อง โครงการสินเชื่อ, พักชำระหนี้ 	<ul style="list-style-type: none"> แอปพลิเคชันเป่าตัง ให้ยืม 10,000 บาท ผ่อนเดือนละ 217 บาทต่อเดือน ประกันสังคมปล่อยกู้ดอกเบี้ยต่ำให้ทุกอาชีพ คนละ 60,000 บาท 	ติดต่อองค์กร/หน่วยงาน/บุคคลที่ถูกแอบอ้าง หรือผู้กำกับดูแลนโยบาย เพื่อให้ชี้แจงข้อเท็จจริง
ทฤษฎีสมคบคิด	<ul style="list-style-type: none"> กกต. จับมือ iLaw เปิดประตูอเมริกา อำนวยนอกชาติ แทรกแซงเลือกตั้งไทย 	<ul style="list-style-type: none"> ติดต่อองค์กร/หน่วยงาน/บุคคลที่ถูกพาดพิง เพื่อให้ชี้แจงข้อเท็จจริง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ข้อมูลและความเห็นประกอบ ข่าวลวงที่เกิดจากทฤษฎีสมคบคิดอาจหาข้อพิสูจน์มาหักล้างได้ยากแต่อย่างน้อยควรมีข้อมูลและหลักฐานมากพอที่จะชี้ให้เห็นได้ว่าเป็นการเชื่อมโยงโดยใช้ทฤษฎีสมคบคิดที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าเป็นจริงหรือไม่

โคแฟกกับการตรวจสอบข่าวลวงการเมือง

ช่วงก่อนและหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 14 พฤษภาคม 2566 โคแฟกทำโครงการนำร่องตรวจสอบข่าวลวงทางการเมือง (political disinformation) เนื้อหาที่ตรวจสอบมาจากโซเชียลมีเดียทั้งจากบัญชีทางการของพรรคการเมือง นักการเมือง influencer กลุ่มสนทนากการเมือง นอกจากนี้ก็มีเนื้อหาที่หยิบมาจากคำปราศรัยหาเสียง และข้อความที่ส่งต่อกันในแอปพลิเคชันไลน์ด้วย ตัวอย่างประเด็นที่ตรวจสอบมีดังนี้

- ก้าวไกลตัดบ้านาญข้าราชการ ข้าราชการที่วนเข้ามาตั้งแต่กลางปี 2565 และกลับมาระบอบหนักช่วงหาเสียงเลือกตั้ง
- อ้างผลงานมอเตอร์เวย์ ตรวจสอบข้อเท็จจริงของคำกล่าวอ้างทางการเมืองที่ทั้งพรรคเพื่อไทยและรัฐบาลประยุทธ์ต่างอ้างว่าโครงการมอเตอร์เวย์สายบางปะอิน-โคราช และบางใหญ่-กาญจนบุรี เป็นผลงานในรัฐบาลของตน
- พล.อ.ประยุทธ์และภรรยานับถืออิสลาม เป็นข้อมูลที่เพิ่งถูกเผยแพร่มาหลายปี ซึ่งโคแฟกตรวจสอบพบว่าเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่ยุยงให้เกิดความเกลียดกลัวอิสลาม (Islamophobia) ที่กำลังเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อย ๆ ในทุกแพลตฟอร์ม
- 3 ประโยคของประยุทธ์บนเวทีปราศรัย โคแฟกหยิบ 3 ประโยคที่ พล.อ.ประยุทธ์พูดบนเวทีปราศรัยใหญ่ของพรรครวมไทยสร้างชาติมาตรวจสอบ
- คลิปกัมพูชาซ้อมรบใกล้ชายแดนไทย ซึ่งเป็นคลิปเก่าที่ถูกนำมาเผยแพร่ใหม่โดยมีการบิดเบือนข้อมูลเพื่อหวังผลทางการเมืองหลังจากที่หัวหน้าพรรคก้าวไกลหาเสียงด้วยการชูนโยบายปฏิรูปกองทัพและยกเลิกการเกณฑ์ทหาร พร้อมตั้งคำถามว่า “ทหารมีไว้ทำไม”

4. นำเสนอผลการตรวจสอบข้อเท็จจริง

หลังจากเลือกเนื้อหา-สืบค้นต้นต่อ-ตรวจสอบเนื้อหาแล้ว ก็มาถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ การนำเสนอผลการตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งอาจนำเสนอได้หลายรูปแบบ ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะการนำเสนอผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงในรูปแบบของงานเขียน ซึ่งไม่มีรูปแบบเฉพาะที่ตายตัว แต่มุ่งเน้นที่การทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายที่สุด

รายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงของโคแฟคประกอบด้วยเนื้อหา 4 ส่วนหลัก ๆ ดังนี้

พาดหัว – หัวข้อรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริง ลักษณะคล้ายพาดหัวข่าว
ตัวอย่าง “คลิปเสียงผู้ใช้ TIKTOK วิจารณ์พรรคเพื่อไทย ถูกนำไปอ้างเท็จว่าเป็นเสียง จาตุรนต์ ฉายแสง”

ส่วนที่ 1- สรุปผลการตรวจสอบ

สรุปใจความสำคัญของเนื้อหาที่ตรวจสอบและผลการตรวจสอบ

ตัวอย่าง “ผู้ใช้โซเชียลมีเดียจำนวนหนึ่งได้โพสต์วิดีโอการซ้อมรบของกองทัพกัมพูชา และคลิปคำพูดของสมเด็จฮุน เซน นายกรัฐมนตรีกัมพูชา ที่เตือนว่าจะเกิดสงครามกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งโคแฟคตรวจสอบพบว่าเป็นคลิปเก่าที่ถูกนำมาเผยแพร่ใหม่ โดยมีการบิดเบือนข้อมูล เพื่อหวังผลทางการเมืองในบริบทที่ไทยกำลังจะมีการเลือกตั้งทั่วไป”

ส่วนที่ 2 - รายละเอียดและบริบทของเนื้อหาที่ตรวจสอบ

- ผลการสืบค้นต้นทาง ใครเป็นคนพูด/เขียน/เผยแพร่ เนื้อหานั้นระบุว่าอย่างไร พร้อมให้บริบท
- เผยแพร่ช่องทางไหน เมื่อไหร่
- ทำไมเนื้อหานี้ถึงปรากฏขึ้นมาในช่วงนี้ ให้บริบทของการเผยแพร่

ส่วนที่ 3 - วิธีการตรวจสอบและข้อมูลที่ได้

- อธิบายวิธีการที่ใช้ในการตรวจสอบ เช่น สัมภาษณ์เจ้าของเนื้อหา, สัมภาษณ์ผู้ที่ถูกพาดพิง, สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ - หน่วยงานที่รับผิดชอบ, สืบค้นเอกสารทางการ-บันทึกการประชุม, สืบค้นกฎหมาย-ระเบียบที่เกี่ยวข้อง, ใช้เครื่องมือตรวจสอบที่มาของภาพ/วิดีโอ ฯลฯ
- สรุปรูปข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบ อาจแทรกรลิงก์หรือภาพหน้าจอ (screen capture) ประกอบโดยระบุที่มาและขออนุญาตเจ้าของภาพก่อน

ส่วนที่ 4 - ผลการตรวจสอบ บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

- สรุปรูปผลการตรวจสอบและสถานะของเนื้อหา เช่น เป็นจริง เป็นเท็จ บิดเบือน สร้างความเข้าใจผิด ซึ่งคล้ายกับใน ส่วนที่ 1 แต่อธิบายเหตุผลประกอบว่าเหตุใด
- วิเคราะห์เจตนาของผู้ผลิตและเผยแพร่เนื้อหา และผลกระทบจากข่าวลวงชิ้นนี้
- ข้อเสนอแนะ/คำเตือน เช่น หยุดเผยแพร่ต่อ อย่าหลงเชื่อ

ตัวอย่างรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ cofact.org

พาดหัว/หัวข้อรายงาน

ส่วนที่ 1
สรุปผลการตรวจสอบส่วนที่ 2
รายละเอียดและบริบท
ของเนื้อหาที่ตรวจสอบส่วนที่ 3
วิธีการตรวจสอบ
และข้อมูลที่ได้ส่วนที่ 4
ผลการตรวจสอบ บท
วิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

น้ำที่ปล่อยจากโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ฟุกุชิมะทำปลาตายเต็มหาด ?

คลิปวิดีโอและข้อความที่ส่งต่อกันในแอปพลิเคชันไลน์ระบุว่า การปล่อยน้ำปนเปื้อนกับน้ำกปนจากโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ฟุกุชิมะทำให้เกิดปลาตายจำนวนมาก เป็นข้อมูลเท็จ โดยไม่ผ่านการตรวจสอบพบว่า คลิปดังกล่าวเป็นภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2566 ที่ชายหาดแห่งหนึ่งในเมืองอิโตฮาวะ จังหวัดมิยะเกะ ไม่มีความเกี่ยวข้องกับโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ฟุกุชิมะซึ่งเริ่มดำเนินการปล่อยน้ำที่ผ่านการบำบัดเมื่อวันที่ 24 ส.ค. 2566

ภาพคลิปวิดีโอความยาว 20 วินาที เผยให้เห็นปลาฉลามตัวลอยตายเป็นแพอยู่ในทะเลและถูกคลื่นซัดขึ้นมาเกยตื้นชายหาด โดยมีเสียงบรรยายเป็นภาษาญี่ปุ่น กำลังถูกส่งต่อกันในแอปพลิเคชันไลน์ไทย พร้อมด้วยข้อความภาษาไทยระบุว่า "เพียงวันเดียวเท่านั้นหลังจากญี่ปุ่นปล่อยน้ำที่เป็นอันตรายจากโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ฟุกุชิมะ" และ "งดการไปเที่ยวญี่ปุ่น งดทานอาหารญี่ปุ่น โดยเฉพาะปลาสด อย่างน้อยเป็นเวลา 1 ปี"

คลิปวิดีโอและข้อความนี้ถูกเผยแพร่ในช่วงเวลาเพียงไม่กี่วันหลังจากที่โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ฟุกุชิมะ-ไดอิจิ ซึ่งได้รับความเสียหายจากเหตุแผ่นดินไหวและคลื่นยักษ์สึนามิเมื่อวันที่ 11 มี.ค. 2554 เริ่มดำเนินการปล่อยน้ำปนเปื้อนกับน้ำกปนที่ผ่านการบำบัดแล้วปริมาณ 1.3 ล้านตัน ลงสู่มหาสมุทรแปซิฟิก เริ่มตั้งแต่วันที่ 24 ส.ค. 2566 และจะทยอยปล่อยออกมาจนกว่าจะหมด ซึ่งคาดว่าจะใช้เวลาประมาณ 30 ปี

โคแฟกตรวจสอบ

โคแฟกตรวจสอบคลิปวิดีโอและข้อความดังกล่าวเมื่อวันที่ 27 ส.ค. 2566 โดยค้นหาที่มาของคลิปวิดีโอและข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ในภาพ รวมทั้งติดต่อเจ้าหน้าที่สถานีวิทยุญี่ปุ่นในประเทศไทยเพื่อขอข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ล่าสุดของการปล่อยน้ำจากโรงไฟฟ้าฟุกุชิมะ ได้ข้อมูลดังนี้

● ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ในคลิปวิดีโอ
คลิปวิดีโอนี้เป็นภาพการไลฟ์สดของยูทูบเบอร์ชาวญี่ปุ่นที่บรรยายเหตุการณ์ส่งปลาจำนวนมากลอยตายเกลื่อนชายหาดทะเล เสียงบรรยายภาษาญี่ปุ่นสั้นๆ แปลเป็นภาษาไทยได้ใจความเพียงว่า "ผู้ถ่ายวิดีโอเป็นคนที่คงที่ที่ไม่เคยพบเห็นปรากฏการณ์ปลาตายจำนวนมากเช่นนี้ และขอบคุณที่ติดตามชม"

ก่อนหน้านี้เมื่อวันที่ 28 ส.ค. 2566 Taiwan Fact Check ได้ตรวจสอบที่มาของคลิปวิดีโอและรายงานว่า เป็นภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 7 ก.พ. 2566 ที่ชายฝั่งทะเลในจังหวัดมิยะเกะ เมื่อโคแฟกสืบค้นเพิ่มเติมพบว่า เหตุการณ์ปลาตายที่จังหวัดมิยะเกะโดยสื่อมวลชนญี่ปุ่นหลายสำนัก หนึ่งในนั้นคือรายการ "News Every." ของสถานีโทรทัศน์นิปปอนทีวี (Nippon TV) ซึ่งรายงานข่าวนี้จากอากาศและยังทางออนไลน์ก็ถูกยกเลิกอีกด้วยเมื่อวันที่ 8 ก.พ. 2566 มีภาพที่เชื่อได้ว่าถ่ายจากสถานที่และเหตุการณ์เดียวกันกับคลิปวิดีโอปลาตายที่ถูกส่งต่อในกลุ่มไลน์ของไทยในขณะนั้น

สำหรับเหตุการณ์นี้ NHK รายงาน ว่าปลาที่ตายจำนวนมากและถูกคลื่นซัดมาเกยตื้นที่เมืองอิโตฮาวะ จังหวัดมิยะเกะ เป็นปลาซาร์ดีน เจ้าหน้าที่สถานีวิทยุประมงและเกษตรกรรม สำนักงานประมงท้องถิ่นในรัฐสภาที่รับผิดชอบปรากฏการณ์นี้ แต่สันนิษฐานว่าเกิดจากการที่ฝูงปลาซาร์ดีนถูกปลาโลมาไล่ต้อน หรืออาจเกิดจากการแสลงคุณภาพน้ำที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้จังหวัดมิยะเกะอยู่ทางตะวันตกของเกาะฮนชู ฝั่งทะเลญี่ปุ่น ส่วนโรงไฟฟ้าฟุกุชิมะตั้งอยู่ในจังหวัดฟุกุชิมะ ทางตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะฮนชู

● ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผลกระทบของการปล่อยน้ำจากโรงไฟฟ้าฟุกุชิมะ
นับจากวันที่ 24 ส.ค. 2566 ซึ่งเป็นวันแรกที่โรงไฟฟ้าฟุกุชิมะเริ่มปล่อยน้ำเสียที่ผ่านการบำบัดลงสู่ทะเล จนถึงขณะนี้ ยังไม่มีรายงานการตายของสัตว์ทะเลจำนวนมาก ขณะที่สถานการณ์การปล่อยน้ำปนเปื้อนจากโรงไฟฟ้าฟุกุชิมะให้ข้อมูลกับโคแฟกว่า การการปล่อยน้ำปนเปื้อนจะยังคงต่อเนื่อง

ทั้งนี้ สถานกุตญี่ปุ่นได้ออกแถลงการณ์เมื่อวันที่ 30 ส.ค. 2566 ระบุว่า "รัฐบาลญี่ปุ่นให้ความสำคัญและยังคงตรวจสอบการปล่อยน้ำที่ผ่านกระบวนการบำบัดก่อนปล่อยลงสู่ทะเลด้วยความโปร่งใส สำนักงานการประมงแห่งประเทศไทยและกระทรวงสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทยได้ประกาศผลการตรวจสอบระดับความปลอดภัยและความเข้มข้นของกริที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ทะเล และในน้ำทะเลหลังจากปล่อยน้ำที่ผ่านกระบวนการบำบัดน้ำขั้นสูง (ALPS) พบว่าระดับอยู่ในมาตรฐานความปลอดภัย"

แถลงการณ์ระบุว่า ผลการตรวจสอบของสำนักงานการประมงแห่งประเทศไทยไม่พบการปนเปื้อนของสารกัมมันตรังสีในตัวปลาที่จับได้ในระดับที่ประมาณ 4 กิโลเบคกิ้งกัมและในปริมาณประมาณ 5 กิโลเบคกิ้งกัมที่จับจากจุดปล่อยน้ำ ด้านกระทรวงสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทยได้ทำการตรวจสอบน้ำทะเลในสถานีเฝ้าระวัง 11 แห่งเมื่อวันที่ 27 ส.ค. พบว่าระดับความเข้มข้นของกริที่เกี่ยวข้องกับน้ำกุตอยู่ในมาตรฐานความปลอดภัย

นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่น นายฟูมิโอะ คิชิดะ ยังได้รับประทานปลาสดไซริวี่ของปลาแซลมอนที่เลี้ยงในฟาร์มของรัฐบาลจากจังหวัดฮิโรชิมา มิยาจิ ฟุกุชิมะ และชิบะราโกะ ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้กับโรงไฟฟ้าฟุกุชิมะ มีความปลอดภัย

ขณะที่ทางการไทย ได้แก่ คณะกรรมการอาหารและยา (อย.) กรมประมง สำนักงานปริมาณเพื่อสัตต และสถานกปนโคแฟกได้ร่วมกันกำหนดมาตรการเฝ้าระวังและตรวจสอบอาหารทะเลนำเข้าจากประเทศญี่ปุ่น หลังการปล่อยน้ำที่ผ่านการบำบัดจากโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ซึ่งหากพบการปนเปื้อนจะเข้ามาตรการสั่งคืนหรือทำลาย

ข้อสรุปโคแฟก: เนื้อหาบิดเบือน สร้างความเข้าใจผิดและความตื่นตระหนก

คลิปวิดีโอภาพปลาตายในทะเลความยาว 20 วินาที ที่ถูกส่งต่อกันในแอปพลิเคชันไลน์ เป็นภาพเหตุการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 7 ก.พ. 2566 ที่จังหวัดมิยะเกะ หรือราว 6 เดือน ก่อนที่โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ฟุกุชิมะจะเริ่มการปล่อยน้ำปนเปื้อนกับน้ำกปนที่ผ่านการบำบัดลงสู่มหาสมุทรแปซิฟิก ข้อความที่ระบุว่าเป็นภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียง 1 วันหลังการปล่อยน้ำจากโรงไฟฟ้าจึงเป็นข้อมูลเท็จที่สร้างความเข้าใจผิดและอาจทำให้ผู้บริโภคเกิดความตื่นตระหนก และส่งผลกระทบต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอาหารทะเลได้

ผู้ที่พบเห็นวิดีโอที่ถูกลบมาใช้ข้อมูลในลักษณะที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นผลกระทบจากการปล่อยน้ำจากโรงไฟฟ้าฟุกุชิมะ-คาวฟูเอะ อย่างไม่รู้ที่ตาม ความกังวลของประชาชนต่อผลกระทบจากการปล่อยน้ำจากโรงไฟฟ้าฟุกุชิมะและความปลอดภัยของอาหารทะเล เป็นเรื่องที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญ ซึ่งควรดำเนินการเฝ้าระวังตรวจสอบอย่างเข้มข้น และเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะอย่างต่อเนื่อง

ข้อแนะนำในการเขียนรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริง

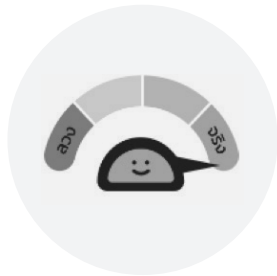
- หลีกเลี่ยงการนำข้อความอันเป็นเท็จหรือข่าวลวงมาเผยแพร่ซ้ำหลายครั้งในรายงาน เพราะจะยิ่งทำเนื้อหานั้นได้รับความสนใจและเข้าถึงผู้คนมากขึ้น
- หลีกเลี่ยงการอ้างอิงหรืออ้างคำพูดและเนื้อหาจากผู้ที่มีพฤติกรรมเผยแพร่ข่าวลวง/ข้อมูลเท็จโดยเจตนาหรือแทรกคิกไปยังช่องทางเผยแพร่ข่าวลวง เพราะอาจเป็นการชี้เป้าให้คนติดตาม
- รายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงจะต้องขึ้นต้นด้วยข้อมูลที่ถูกต้องและจบด้วยข้อมูลที่ถูกต้องเสมอความจริงจะต้องเป็นสิ่งแรกและสิ่งสุดท้ายที่ผู้อ่านได้รับรู้ รายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงจึงเปรียบเสมือน“แซนด์วิช” ที่ข่าวลวง/ข้อมูลเท็จถูกประกบด้วยข้อมูลที่ถูกต้อง
- หลังจากเผยแพร่รายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงไปแล้ว พบว่ามีความผิดพลาดในกระบวนการตรวจสอบหรือข้อสรุป ให้รีบแก้ไขอย่างเปิดเผยโดยทันที

 # FACT MATTERS

“สเกลความถูกต้อง” ของเนื้อหา

กองบรรณาธิการตรวจสอบข้อเท็จจริงหลายแห่ง นำเสนอข้อสรุปหรือ “คำวินิจฉัย” ในรูปแบบของ “สเกลความถูกต้อง” ควบคู่กับรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งแต่ละแห่งมีแนวทางหรือเกณฑ์การตัดสินเนื้อหา (Rating System) ต่างกันไป เช่น เว็บไซต์ตรวจสอบข่าวลวงการเมือง Politifact ในสหรัฐอเมริกาใช้สเกลที่ชื่อว่า “Truth-O-Meter” แบ่งเนื้อหาเป็น 6 ระดับ คือ จริง, จริงเป็นส่วนใหญ่, จริงครึ่งเดียว, เท็จเป็นส่วนใหญ่, เท็จ และโกหกเต็ม ๆ โศภิตได้หวั่น แบ่งเป็น เนื้อหานี้มีข้อมูลถูกต้อง, เนื้อหานี้มีข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง และเนื้อหานี้เป็นความคิดเห็น ไม่ใช่ข้อเท็จจริง ขณะที่บางองค์กรมีหมวด “ไม่สามารถวินิจฉัยได้ในขณะนี้” อยู่ด้วย

ในส่วนของโคแฟค ประเทศไทย แบ่งสเกลความถูกต้องเป็น 4 ระดับ คือ จริง, จริงเป็นส่วนใหญ่, จริงบางส่วนและลวง

สเกลความถูกต้องของเนื้อหา
โคแฟค ประเทศไทย

Truth-O-Meter ของ
Politifact

การจัดประเภทเนื้อหาของ
Africa Check

อย่างไรก็ตาม การใช้สเกลความถูกต้องของเนื้อหาทั้งข้อดีและข้อเสีย

ข้อดี

- ทำให้ผู้อ่านตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วว่าควรเชื่อ-ไม่เชื่อ ส่งต่อ-ไม่ส่งต่อเนื้อหานั้น
- เมื่อต้อง “วินิจฉัย” ประเภทของเนื้อหานั้นตามสเกลที่ตั้งขึ้น นักตรวจสอบข้อเท็จจริงจะต้องทำงานอย่างหนักในการหาหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าเนื้อหานั้นจริงหรือเท็จ หรือจัดอยู่ในประเภทไหน ทำให้รายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงและการวินิจฉัยเป็นไปอย่างรอบคอบรัดกุม
- การจัดประเภทของเนื้อหาในรูปแบบของสเกลความถูกต้อง มีแนวโน้มจะได้รับความสนใจจากผู้อ่านมากกว่าและถูกแชร์ในโซเชียลมีเดียมากกว่าการนำเสนอด้วยรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว

ข้อเสีย

- บางกรณีไม่สามารถ “ฟันธง” ได้ว่าเนื้อหานั้นมีความถูกต้องหรือเท็จทั้งหมด อีกทั้ง “ความเท็จ” มีระดับความรุนแรงหรือผลกระทบไม่เท่ากัน ซึ่งสเกลความถูกต้องไม่สามารถแจกแจงรายละเอียดได้
- แม้จะมีการกำหนดเกณฑ์ในการจัดประเภทเนื้อหา แต่ถึงที่สุดแล้ว การตัดสินใจว่าเนื้อหาใด “จริงเป็นส่วนใหญ่” หรือ “จริงเพียงครึ่งเดียว” ก็ไม่มีสูตรที่ตายตัว และขึ้นอยู่กับวิจารณญาณ/มุมมองของแต่ละคน ซึ่งเลื่อนไหลไปมาได้ในการตัดสินใจเนื้อหาแต่ละครั้ง
- เสี่ยงต่อการเกิดความขัดแย้ง ในกรณีที่มีผู้ไม่เห็นด้วยกับการจัดประเภทเนื้อหาที่ตรวจสอบ ทำให้คนสนใจกับการจัดประเภทเนื้อหามากกว่าข้อมูลและหลักฐานที่นำมาอภิปรายในรายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริง

เครื่องมือตรวจสอบข้อมูลออนไลน์ของโคแฟค

1. เว็บไซต์ Cofact.org

เผยแพร่รายงานการตรวจสอบข้อเท็จจริงทั้งประเด็นการเมือง สุขภาพ วิทยาศาสตร์ การเงิน การลงทุนและมีฐานข้อมูลเนื้อหาที่ได้รับการตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้ว ผู้ใช้สามารถป้อนคำค้นเพื่อดูผลการตรวจสอบในประเด็นที่สนใจได้ หากยังไม่เคยมีการตรวจสอบ สามารถโพสต์เนื้อหาให้กองบรรณาธิการโคแฟคช่วยตรวจสอบได้ โดยทีมงานจะเผยแพร่ผลการตรวจสอบบนเว็บไซต์พร้อมแหล่งอ้างอิง

Top Fact Checks ข่าวลวงที่พบบ่อย อินโฟกราฟิก และนำคำศัพท์

ข้อความ e-Learning บทความ วีดีโอ Journal เกี่ยวกับเรา

Cofact - พื้นที่เปิดให้ทุกคนมาช่วยกันตรวจสอบข่าวลวง

พิมพ์ข้อความที่ต้องการตรวจสอบ... ค้นหา

ตรวจสอบข่าวลวง ประเด็นสุขภาพ HEALTH HOOPS UPDATE

ตรวจสอบข่าวลวง การเมือง

2 คนสงสัย วัคซีนโควิด

วัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ที่ผลิตจากเชื้อตายให้การป้องกันสูงกว่าวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ที่ผลิตด้วยเทคโนโลยี mRNA จริงหรือไม่

วัคซีนโควิด-19 มีกี่ชนิด อะไรบ้าง
<https://www.symphaet.co.th/วัคซีนโควิด-19-มีกี่ชนิด-0/>
วัคซีนโควิด-19 มีกี่ชนิด อะไรบ้าง 10 พ.ศ. 2564 | เขียนโดย พญ.รมย์ชน ศักดิ์ทองจีน ศูนย์โรคติดต่อ โรงพยาบาลสินแพทย์ รามอินทรา
อัปเดตข้อมูลสิ่งอัศจรรย์

Mrs.Doubt • 3 ปีที่แล้ว

1 ความเห็น

2. ไลน์แชตบอต LINE @cofact

เมื่อคลิกที่เมนู “ค้นหาข่าวลวง” ผู้ใช้ที่แอดไลน์ @cofact สามารถพิมพ์เนื้อหาข่าว ลิงก์ข่าว คำค้น อัปโหลดภาพหรือวิดีโอ ส่งไปในไลน์ ระบบจะค้นหาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและนำมาแสดง ให้ผู้ใช้งานเลือกเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการในการตรวจสอบข้อเท็จจริงมากที่สุด เมื่อเลือกแล้ว ระบบจะแสดงรายละเอียดการตรวจสอบข้อเท็จจริงให้อ่าน หากยังไม่ได้คำตอบที่ต้องการ ผู้ใช้สามารถส่งเนื้อหาที่ต้องการให้ตรวจสอบเข้าระบบ เพื่อให้ทีมงานโคแฟคช่วยตรวจสอบ และแสดงผลการตรวจสอบในไลน์และเว็บไซต์โคแฟค

ทั้งเว็บไซต์และไลน์แชตบอตของโคแฟคออกแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วยการส่งเนื้อหาที่ต้องสงสัยว่าเป็นข่าวลวงหรือเนื้อหาที่ต้องการให้ตรวจสอบความถูกต้องมายังกองบรรณาธิการพร้อมกับเปิดโอกาสให้ส่งความคิดเห็น ข้อมูล แหล่งอ้างอิงที่เป็นประโยชน์เพื่อช่วยกันค้นหาข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริง

3. ไลน์โอเพนแชต (LINE OpenChat) “โคแฟคเช็คข่าว Cofact Alert!”

กลุ่มไลน์โอเพนแชตที่เปิดให้ทุกคนส่งข้อความ ข่าว วิดีโอ รูปภาพ ฯลฯ ที่สงสัยว่าจริงหรือเท็จเข้ามาให้โคแฟคช่วยตรวจสอบได้ โดยมีทีมงานโคแฟคเป็นแอดมินประจำกลุ่มสนทนา

The Friedrich Naumann Foundation for Freedom (FNF) stands up for Democracy, Liberalism and Human Rights in more than 60 countries worldwide. One of the greatest challenges currently facing democracy advocates is disinformation. As we are living in an era of rapidly advancing technology and interconnectedness, the spread of false information has become alarmingly prevalent. With the rise of social media, disinformation can infiltrate every aspect of our lives, shaping our perceptions, influencing our decisions, and eroding the foundations of trust and truth.

Furthermore, the unchecked spread of disinformation exacerbates social divisions and undermines social cohesion. False narratives that target minorities and promote hate speech can fuel tensions and deepen societal rifts. Additionally, disinformation poses a threat to global security and stability. Whether it's propaganda aimed at inciting violence or misinformation designed to undermine international cooperation, the consequences of disinformation on a global scale are far-reaching and profound.

Combating disinformation is essential for the preservation of democracy, more inclusive and harmonious societies and international stability. Thus, it is one of the main goals of the Friedrich Naumann Foundation for Freedom on a global scale. And we are delighted that you, dear reader of this Handbook, are in with us on that mission.

FNF Thailand is very grateful to have strong partners in the fight against disinformation. I would especially like to thank the Thai Media Fund for their generous support throughout and Cofact Thailand which has provided fact check training to civil society organizations, education institutions and other agencies in the past 5 years. We owe it to our partners that we are now holding this Fact Check Handbook in our hands, which can give us a comprehensive tool to easily verify information and decide whether it is true or fake. Now, everyone can be a fact checker.

Vanessa Steinmetz

Head of FNF Thailand, Myanmar and Vietnam

**FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION** For Freedom.

